

Jaroslav Malina a kolektiv

KRUH PRSTENU

SVĚTOVÉ DĚJINY SEXUALITY, EROTIKY A LÁSKY
OD POČÁTKŮ DO SOUČASNOSTI

V REÁLNÉM ŽIVOTĚ,
KRÁSNÉ LITERATUŘE,
VÝTVARNÉM UMĚNÍ A DÍLECH ČESKÝCH MALÍŘŮ A SOCHAŘŮ
INSPIROVANÝCH OBSAHEM TĚTO KNIHY

1

„Celý svět“ kromě euroamerické civilizace

AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM
NAKLADATELSTVÍ A VYDAVATELSTVÍ NAUMA
BRNO

Adolf Born, *Kruh prstenu*, 1999, tuš na papíře, 14,5x10 cm; grafický emblém projektu *Kruh prstenu* (uvnitř knihy a na zadní desce).

Ilustrace na přebalu: Jiří Kolář, *Vyhánění z ráje*, 1985, koláž z reprodukcí slavného obrazu italského malíře Masaccia (1401–asi 1428), zakladatele rané renesance v Toskánsku a tvůrce lidské postavy jako individualizované bytosti, 26,5x33,5 cm.

Ilustrace na přední předsádce: Anonym, *Čtvrti zábavy a prodejné lásky v Kjótu*, 17. století, tuš, barvy a zlato na papíře, poslední tři pole šestidílného paravánu, 140,3x358,2 cm (celý obraz).

Ilustrace na zadní předsádce: Isoda Korjúsai, „*Milování pána a kmána*“, asi 1770, barevný dřevořez, 19x25 cm.

Ilustrace na straně 4: Lefteris Joanidis, *Kruh prstenu I*, 2003, náramek a prsten, kovaná a tepaná měď, postříbřeno, průměr náramku 7 cm, průměr prstenu 2,5 cm.

Text © Jan Filipický, Helena Honcoopová, Blahoslav Hruška, Josef Kandert, Oldřich Kašpar, Josef Kolmaš, Miroslav Králík, Adéla Křikavová, Olga Lomová, Miriam Löwensteinová, Klára Macúchová, Giuseppe Maiello, Jaroslav Malina, Jakub Maršálek, Jaroslav Oliverius, Lucie Olivová, Jaroslav Skupník, Jiří A. Svoboda, Hana Třísková, Břetislav Vachala, Václav Vančata, Marina Vančatová, František Vrhel, Jaroslav Zvěřina, 2007.

Editor © Jaroslav Malina, 2007.

Obálka, vazba a grafická úprava © Jan Jordán, 2007.

Sazba Martin Čuta – Tomáš Mořkovský, 2007.

Ilustrace © Jiří Anderle, Nikos Armutidis, Tomáš Bím, Adolf Born, František Burant, Tomáš Císařovský, Olga Čechová, Karel Demel, Vladimír Drápal, Oldřich Eichler, Jaromír Gargulák, Kurt Gebauer, Stanislav Hanzík, Jiří Hlušička, Helena Hlušičková, Ladislav Hodný, Zdena Höhmová, Miroslav Hudeček, Petr Jedlička, Josef Jíra, Boris Jirků, Lefteris Joanidis, Jiří Kašpar, Igor Kitzberger, Daniel Klose, Milan Knížák, Jiří Kolář, Vladimír Komárek, Valér Kováč, Jaroslav Krátký, Oldřich Kulhánek, Sylva Lacinová, Josef Liesler, Zdeněk Lindovský, Zdeněk Macháček, Zdeněk Makovský, Jaroslav Malina, Miroslav Malina, Jiří Marek, Dana Marková, Zdeněk Mězl, Alois Mikulka, Jiří Netík, Miroslav Netík, Ladislav Novák, Hana Novotná, Peter Orišek, Petra Orišková, Eduard Ověčáček, Jan Antonín Pacák, Arnošt Paderlík, Josef Paleček, Veronika Palečková, Jaroslava Pešicová, Vladimír Preclík, Vladimír Renčín, Michael Rittstein, Ludmila Seefried-Matějková, Jaromír Skřivánek, Jiří Slíva, Vladimír Suchánek, Jiří Suchý, Jan Svoboda, Jaroslav Svoboda, Vladimír Svoboda, Jiří Šalamoun, Jaroslav Šerých, Jan Šimek, František Štorek, Libuše Šuleřová, Marta Tabery, Marta Taberyová, Josef Vajce, Aleš Vašíček, Jindra Viková, Antonín Vojtek, Roman Wenzel, Vlastimil Zábranský, Olbram Zoubek, 2007.

Fotografie © Irena Armutidisová, Pavel Baňka, Michal Bartoš, Miloslav Bouška, British Library, Jan Filipický, Jitka Havlová, Olga Hudečková, Eva Krásenská, Kyoto National Museum, Jiří Marek, Mita Arts Gallery, Tomáš Mořkovský, Museum of Fine Arts, Nadace Universitas, Národní galerie v Praze, Karel Neubert, Radek Plíhal, Martin Polák, Kamil Voděra, Miroslav Vojtěchovský, Milan Zemina a archiv autorů, 2007.

Translation © Nora Obrtelová (francouzština), Alena Opletalová (němčina), Ivo Pospíšil (angličtina), 2007.

Vydaly © Akademické nakladatelství CERM v Brně, Nakladatelství a vydavatelství NAUMA v Brně, 2007; 1. vydání.

Tisk Tiskárna Expodata-Didot, spol. s r. o., Výstaviště 1, 648 75 Brno.

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení vydavatele.

ISBN 978-80-7204-494-8

ISBN 978-80-7204-493-1 (soubor) (Akademické nakladatelství CERM)

ISBN 978-80-86258-71-3

ISBN 978-80-86258-70-6 (soubor) (Nakladatelství a vydavatelství NAUMA)

شاهزاده انان الملک پسر

شاهزاده انان الملک پسر

شاهزاده انان الملک پسر

ARABSKÝ SVĚT

Jaroslav Oliverius

OBSAH

Historie a kulturní tradice	516
Sexualita, erotika a láska v reálném životě	519
Sexualita, erotika a láska ve výtvarném umění	522
Sexualita, erotika a láska v krásné literatuře	524
Literatura	545

Historie a kulturní tradice

Dějiny Arabů jsou do vzniku islámu, to znamená do první čtvrtiny 7. století n. l., spjaty převážně s Arabským poloostrovem. Toto rozsáhlé území pokrývají z větší části pouště, ale navzdory tomu zde jeho obyvatelé nacházeli vhodné podmínky nejen k nomádskému, ale i k usedlému způsobu života. V centrální a severní části Arabského poloostrova zaslouží zmínku hornatý Hidžáz, protkaný různými směry mnoha údolím, a dále na východ náhorní planina Nadždu. Hidžázem a Nadždem procházely karavanní cesty z jižní Arábie do Palestiny nebo k Perskému zálivu a do jižní Mezopotámie. Podél karavanních cest, v údolích a na místech s dostatkem vláhy vznikaly oázy a města. V zemědělských oblastech se pěstovaly hlavně datlové palmy, pšenice a ječmen. V jihozápadní části Arabského poloostrova, v dnešním Jemenu, se díky přírodním a klimatickým podmínkám vytvořily předpoklady k intenzivnímu zemědělství a vzniku velkých centralizovaných států, z nichž nejmocnější byla sabejská říše (zhruba od 8. do 1. století př. n. l.).

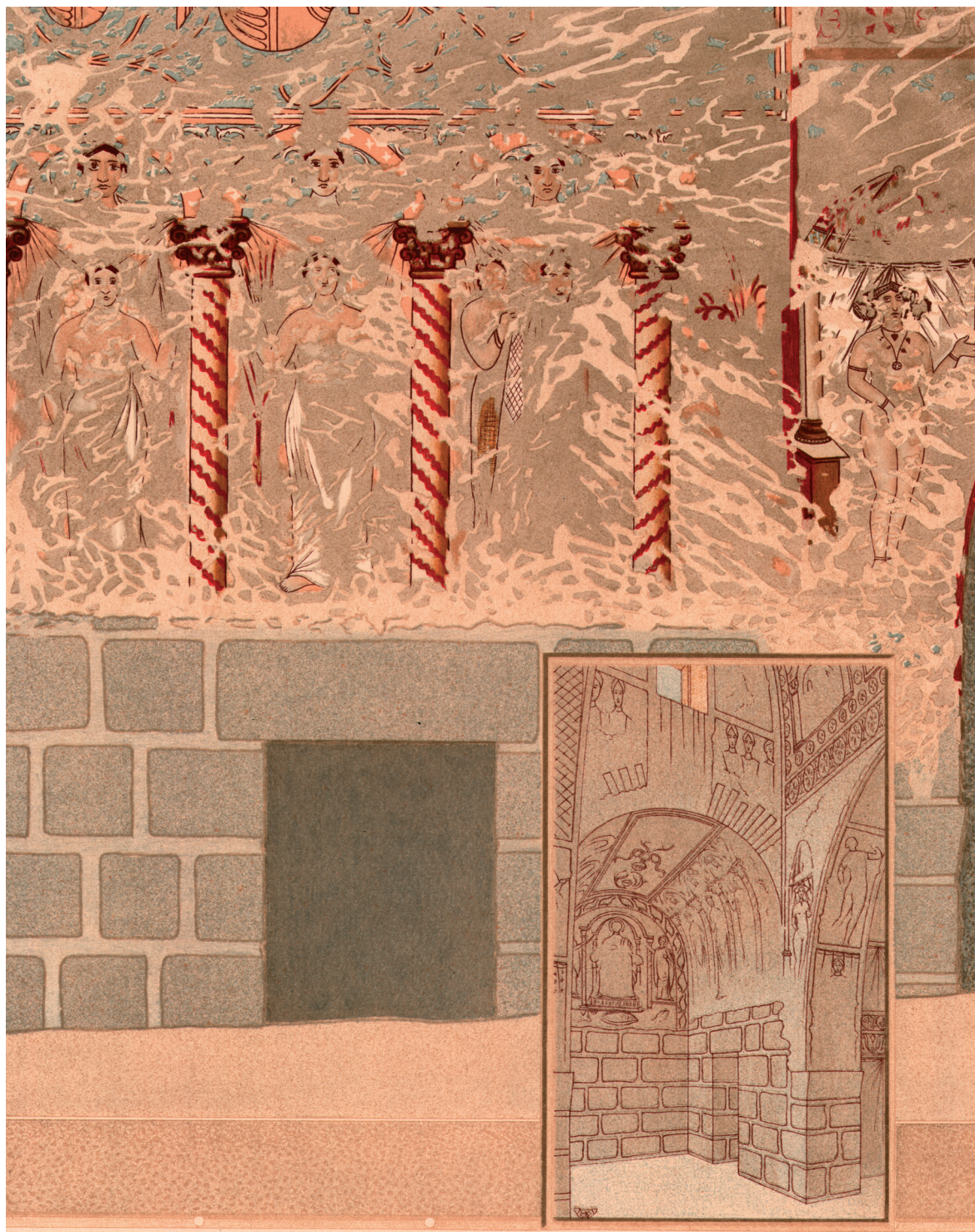
Již v předislámské době Arabové pronikali do pouští a stepí mezi Sýrií na západě a Mezopotámií na východě a zakládali tam útvary, které plnily úlohu nárazníkových států mezi Římany a Parthy a později mezi Byzancí a sásánovskou Persií. V římské epoše vynikla především Palmyra ve východní Sýrii, vazalský stát Říma, která dosáhla největšího rozkvetu ve 3. století n. l. za vlády královny Zenobie. V 5. století vzniklo v Híře na dolním Eufratu knížectví Lachmovců, spojenců sásánovské Persie, a od téže doby hájili východní hranici Byzance syrští Ghassánovci.

Třebaže většinu obyvatel Arabského poloost-

rova tvořili nomádi, měly pro jeho hospodářský život velký význam hidžázské oázy a města. K největším oázám patřily Jathrib (pozdější Medína; asi 370 kilometrů severně od Mekky) a Tájif (asi 80 kilometrů jihovýchodně od Mekky) s bohatou produkcí datlí, obilovin, zeleniny a ovoce. Mekka ležela na karavanní cestě z jižní Arábie do Palestiny a za svou prosperitu děkovala především obchodu. Na její půdě stála také starobylá pohanská svatyně *ka'ba*, cíl každoročních náboženských poutí. Zde začal Muhammad kolem roku 610 hlásat novou víru, která dala dějinám Arabů mocný impuls a nový směr – islám.

Rozhodujícím mezníkem při vzniku islámu byl rok 622, kdy Muhammad přesídlil z Mekky do Jathribu (Medíny) a vytvořil tam základy politické, společenské a vojenské organizace islámské obce. Po jeho smrti roku 632 se již jeho prvním nástupcům (chalífům; 632–661) podařilo nejen sjednotit ve jméno nového náboženství celý Arabský poloostrov, ale i obrátit islámské výboje daleko za jeho hranice. Ty směřovaly nejprve proti byzantským državám. Do roku 647 obsadili muslimové Palestinu a Sýrii až k maloasijské hranici, dobyli Egypt a ovládli severní Libyi. Zároveň se obrátili i proti Íránu. Sásánovská říše se pod jejich náporem zhroutila a roku 651 byl v jejich moci celý Írán.

V roce 661 se vlády ujali Umajjovci (661–750) a těžiště říše se přesunulo z Medíny do Damašku. Umajjovcům se podařilo navzdory mnoha vnitřním konfliktům a otřesům vybudovat centralizovaný stát a jednotný ekonomický systém. Islámské výboje pokračovaly i v umajjovské epoše. Na východě pronikli muslimové do Střední Asie a k poříčí Indu, do roku 710 dobyli celou severní Afriku

1 Anonym, „Arabské krásy I“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (západní stěna a polovina klenby výklenku hlavní prostory), letní rezidence umajjovského chalífy al-Valída II., Jordánsko.

Freskové malby v tomto zámku patří k nejstarším dokladům arabského výtvarného umění vůbec; kromě obvyklých ornamentálních vzorů je tvoří i figurální scény a výjevy, z nichž některé mají erotický obsah. Jsou důkazem, že v rané době islámu nebyl zákaz zobrazování živých tvorů příliš respektován a dodržován. Ženské postavy na uvedených malbách, polonahé tanečnice, představují arabský ideál ženské krásy, jehož význačnými rysy jsou široké boky a vyvinutá řadra.

a v první polovině 8. století ovládli kromě severních oblastí Pyrenejský poloostrov.

Po svržení umajjovské dynastie roku 750 se chalífského titulu zmocnili Abbásovcí z Muhamadova rodu Hášimovců. Sídlním městem se stal Bagdád, ležící v těsné blízkosti iránského regionu. Dlouhá epocha abbásovského chalífátu (750–1258) je dobou největšího rozkvětu arabsko-islámské civilizace, ale i postupného rozpadu politické jednoty říše. Již v roce 756 se osamostatnilo muslimské Španělsko pod vládou umajjovského emíra, v severní Africe se dostaly k moci lokální dynastie a také ve východních oblastech vznikly samostatné politické útvary. Od 9. století se z chalífovy suverenity vymanil Egypt pod vládou několika dynastií, z nichž nejvýznamnější byli Fátimovci (909–1171) a Ajjúbovcí (1169–1250).

Úpadek chalífské moci se projevil i v centru říše; chalífové se stávali loutkami v rukou velitelů tureckých gard. V roce 945 obsadili Bagdád iránský Bújovci (932 až 1055), roku 1055 je vystřídali turečtí Seldžukovci, kteří vládli v Sýrii do roku 1117 a v Iráku do roku 1194.

Na konci 11. století zasáhly do oblasti Sýrie a Palestiny křížácké výpravy. Výrazného úspěchu v boji proti křížákům dosáhl Saláhaddín z dynastie Ajjúbovců, který roku 1187 dobyl Jeruzalém. Po pádu Ajjúbovců roku 1250 se v Káhiře zmocnili vlády velitelé tureckých oddílů (tak zvaní mamlúci) a zahájili dlouhou epochu mamlúckých dynastií v Egyptě a Sýrii (1250–1517).

Od 11. století prožívalo postupný politický úpadek muslimské panství ve Španělsku. Tlak křesťanské *reconquisty* neustále sílil, ve 13. století padla Córdoba a Sevilla, a nakonec se do roku 1492 udržela jen dynastie Nasrovců v Granadě.

Do politického, sociálně-ekonomického a kulturního vývoje takřka celé východní poloviny islámského světa zasáhl ve 13. století ničivý mongolský vpád. Mongolové pronikli do Střední Asie

a Íránu a roku 1258 dobyli a vyplnili Bagdád. Toto datum znamená konec abbásovské epochy a faktický pád chalífátu. Mongolové se pak zmocnili Sýrie, ale v Palestině utrpěli těžkou porážku od egyptských mamlúků, ustoupili a vyklidili celou Sýrii.

Od 14. století začala prosazovat expanzivní politiku nová vznikající velmoc – stát osmanských Turků. Roku 1453 dobyl sultán Mehmet Fatih Cařihrad a v letech 1516 až 1517 se sultán Selim I. zmocnil Sýrie a Egypta a učinil tak konec vlády mamlúků. Všechna území arabského Východu i severní Afriky kromě Maroka se dostala pod nadvládu osmanské říše.

Od počátku 19. století se arabský svět stává sférou zájmů a vlivu evropských velmocí. V roce 1798 přichází do Egypta Napoleonův expediční sbor, od roku 1882 je Egypt pod faktickou nadvládou Británie, v období let 1831–1912 obsazuje Francie Alžírsko, Tunisko a Maroko a v letech 1911–1912 Itálie dobývá Libyi. V jižní a východní části Arabského poloostrova uplatňuje svůj mocenský vliv Británie. Arabské země, které zůstaly v rámci osmanské říše (Sýrie, Libanon, Palestina, Zajordánsko, Irák), jsou po první světové válce svěřeny do mandátní správy Británie a Francie. V meziválečném období sílí snahy o vymanění z koloniální nadvlády; formální samostatnost získávají Egypt, Irák, na Arabském poloostrově vzniká Saúdskoarabské království, ale většina arabských zemí získává politickou nezávislost až po druhé světové válce.

Současný arabský svět tvoří – s výjimkou Palestiny – samostatné národní státy, které charakterizuje rozdílná úroveň ekonomického a sociálního vývoje, politických institucí a státního zřízení. Stále však působí jednotící faktory, které udržují vědomí sounáležitosti a solidarity: společná minulost, odkaz arabsko-islámské kultury a civilizace a společný spisovný arabský jazyk.

Sexualita, erotika a láska v reálném životě

Úvodem je třeba připomenout, že sexuální láska nebyla v islámském světě pokládána za něco nepatřičného, pohoršujícího nebo „hříšného“; na sexuální styk se pohlíželo jako na zcela přirozený a nezbytný atribut lidského života. Důkazem toho je mimo jiné i fakt, že renomovaní autoři, literáti a učenci psali erotická pojednání, která měla zasvěcovat do tajů lásky a přinášet tak harmonii a štěstí do manželského a rodinného života. Ilustrace k těmto příručkám nebo miniatury v arabských a perských rukopisech s milostnými náměty znázorňují bez pruderie různé polohy a praktiky sexuálního aktu nebo okázalé erotické scény. Ani mnozí zbožní muslimové, pro svůj ctnostný, příkladný život uctívání jako světci, nezavrhovali sexuální lásku, nežili v celibátu, a někteří z nich dokonce platili za znalce *artis amatoriae*. Islámský Východ ovšem znal a literárně i výtvarně znázornil také opačný pól milostného vztahu – romantickou, platonickou a nešťastnou lásku. Ta však sama o sobě nebyla ideálem, pramenila z nepřízné osudu, který přirozenému naplnění lásky kladl nepřekonatelné překážky. Dodejme ještě, že ani homosexualita nebyla na islámském Východě ničím výjimečným nebo tabuizovaným. Láska k chlapcům se stávala námětem mnoha milostných veršů. Rigorózní náboženské kruhy ji samozřejmě odsuzovaly, ale na druhé straně i vážení autoři ji pokládali za hodnotný milostný vztah.

Právní a sociální status ženy ve středověké islámské společnosti vyplýval z islámské *šarí'y* (*šarí'a* – náboženské právo, zákon), kterou formulovala právní věda (*fikh*), čerpající kromě dalších pramenů z koránu a *sunny* (*sunna* – norma daná Muhammadovou praxí, jeho činy a výroky). Obecně

lze říci, že korán postuluje převahu muže nad ženou. V oddílu o rozvodu se hovoří o právech ženy, avšak s dodatkem: „(...) *nicméně muži jsou o stupeň výše*“ (2:228). Na základě Božího řádu zdůvodňuje korán tuto zásadu v *súře* zvané Ženy: „*Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm z vás před druhými (...) A ctnostné ženy jsou pokorně oddány (...)*“ (4:34). V některých případech má žena o polovinu menší právní kvalifikaci než muž. Například dědické právo stanoví, že žena dědí o polovinu méně než muž (4:11). Uzavření manželské smlouvy mají být přítomni dva plnoprávní svědci – dva muži, nebo jeden muž a dvě ženy. Totéž platilo i při výkupném z krevní msty. Náboženské povinnosti se vztahují s určitými omezeními i na ženu.

Manželství je civilně právní smlouva, jejíž podstatnou částí je dar (*mahr*), který dává ženich nevěstě nebo jejímu otci a který v případě rozvodu manželství náleží ženě. Instituce *mahr*u pochází již z předislámské doby. Není jisté, zda již v tehdejší předislámské Arábii existovala polygamie, přesněji řečeno: polygynie (mnohoženství). Islám povoluje muži současně až čtyři manželky: „(...) *berte si za manželky ženy takové, které jsou vám příjemné, dvě, tři a čtyři; avšak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy si vezměte jen jednu ...*“ (4:3). A na jiném místě téže *súry* Prorok moudře dodává: „*Nikdy vám nebude možno, abyste byli spravedliví mezi ženami, i kdybyste si to přáli*“ (4:129). Tradice o Prorokovi (*hadísy*) nabádají muže, aby se svou ženou jednal dobře, a korán připomíná, že manželství je vztah lásky a citu (30:21).

Právo na rozvod měl v podstatě muž, což naznačuje již příslušný termín *talák* (zapuzení, pro-

2 Anonym, „*Arabské krásy II*“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (východní stěna a polovina klenby výklenku hlavní prostory), letní rezidence umajjovského chalífy al-Valída II., Jordánsko.

puštění). K rozvodu došlo, když muž třikrát (doporučovalo se období jednoho nebo dvou měsíců) pronesl rozvodový výrok. Za určitých okolností mohla dosáhnout rozvodu i žena (koránský oddíl o rozvodu: 2:226–232).

Zahalování se v islámském zákonu netýká žádný závazný předpis. Prorok ovšem žádá od žen, „*aby cudně klopily zrak a střezily svá pohlaví a nedávaly na odív své ozdoby [vnady] kromě těch, jež jsou viditelné. A nechť spustí závoje své na nadra svá*“ (24:31). Stojí za zmínku, že v hidžázkých městech předislámské Arábie nosily vznešené ženy závoj, ale mohly volně hovořit s muži. Tento mrav se tedy rozšířil nejprve ve vyšších společenských vrstvách; otrokyně chodily nezahaleny (srovnej též 33:59 a 24:60).

Oddělené části domu určené ženám (harém, arabsky *harím*) existovaly v Orientě již dávno před islámem, například v Asýrii nebo na dvoře Achajmenovců v Íránu (viz s. 388–389). Muž často uplatňoval své právo zakázat ženě, aby vycházela z domu nebo přijímala návštěvy některých svých příbuzných.

Podřízené sociální postavení ženy bylo nesporným faktem, přesto však v raných a vrcholných obdobích islámských dějin vystupuje do popředí mnoho žen, které se jako sebevědomé, talentované osobnosti pozoruhodně uplatnily ve společenském, kulturním a někdy i politickém životě. Nutno však dodat, že pocházely vesměs z vyšších kruhů.

Středisky bohatství, přepychu, zjemnělých, ale i uvolněných mravů, ovlivněných byzantskou a perskou etiketou, se v prvním století islámu stala hidžázká města Mekka a Medína. Aristokratické a privilegované rody si osvojovaly nový životní styl a vybraný vkus. V salonech urozených dam a v literárních klubech se scházela společenská smetánka, kterou obveselovaly zpěvačky a tanečnice. V tomto prostředí udávala módu a tón krásná a duchaplná Sukajna, vnučka chalífy Alího (656–661). V kráse a eleganci se s ní mohla měřit Áiša bint Talcha, vnučka chalífy Abú Bakra (632–

644). Zнала mnoho básní a staroarabských tradic a byla opěvována básníky. Podobné typy žen nacházíme i v umajjovské a abbásovské době. Umm Salama nabídla manželství as-Saffáhovi, budoucímu abbásovskému chalífovi (750–754), a poslala mu dokonce peníze na *mahr* (viz výše). Arvá, manželka chalífy al-Mansúra (754–775), as-Saffáhova nástupce, si ve svatební smlouvě vymínila, že si za jejího života nevezme žádnou jinou ženu ani konkubínu. Velké proslulosti se těšila paní Zubajda, sestřenice a manželka chalífy Hárúna ar-Rašída (786–809), která štědře podporovala básníky a pečovala o zvelebení některých provincií říše.

Výjimečně vstoupily ženy i do vysoké politiky. Turkyně Šadžarat ad-Durr, vdova po ajjúbovském sultánovi as-Sáliho (1240–1249), převzala v Egyptě roku 1250 sultánský titul a tři měsíce vedla správu země.

Významná byla role žen v hudbě a poezii, kde se uplatňovaly svobodné ženy a – ve vzrůstající míře – vzdělané otrokyně. V předislámské a rané islámské době skládaly básníčky především elegické verše. Řada nadaných básnířek vynikla v Andalusii, kde se ženy těšily větší svobodě. Valláda, dcera cordóbského chalífy al-Mustakfiho (1023–1025), měla literární salon, psala milostnou poezii a udržovala milostné vztahy s několika básníky. Podobný nekonvenční způsob života vedla i největší básnířka Andalusie, emancipovaná Hafsa bint al-Hádždž (narozena po roce 1135). Hudbu, zpěv a tanec provozovaly na dvorech a v palácích otrokyně, které dovedly básnický improvizovat, vyprávět poutavé příběhy a hrát na strunné nástroje (viz též níže).

Pokračující hospodářský a politický úpadek arabských zemí v epoše pozdního islámského středověku (zhruba 15.–18. století) a silící vliv islámské ortodoxie byl provázen také sociální degradací ženy. Poměry se začínají měnit až od konce 19. století, kdy ve vyspělejších státech islámská *šarí'a* ustupuje modernímu zákonodárství evropského typu a ženy cílevědomě usilují o rovnoprávné postavení v rodině i ve společnosti.

Sexualita, erotika a láska ve výtvarném umění

Lásku a erotický milostný vztah ztvárnilo v různých podobách a odstínech nejen arabské umění slovesné, ale i umění výtvarné, přestože islám, a rigorózní islámské kruhy zvláště, zaujímal velice nepříznivý postoj k zobrazování živých tvorů. V islámském středověku a novověku měly erotické elementy ve výtvarném umění své místo. Zachovalo se jich však poměrně málo, neboť většina padla za oběť zásahům ortodoxních puritánů.

V prvních stoletích po expanzi islámu z Arabského poloostrova směrem na sever a na východ se Arabové setkali s uměním anticko-helénisticko-byzantským a perským, které bezpochyby ovlivnilo jejich první výtvarné pokusy. Patrně jedním z nejstarších dokladů arabského výtvarného umění jsou freskové malby v jednom ze zámečků, které si stavěli v poušti východně od Jordánu a Mrtvého moře umajjovští chalífové. Je to zámeček Kusajr Amra, letní rezidence chalífy al-Valída II. z první poloviny 8. století, který v roce 1898 objevil český arabista, etnograf a kartograf Alois Musil (1868–1944). Musilův objev probíhal za dramatických okolností. Při první cestě k zámečku Kusajr Amra v roce 1898 jej provázeli beduíni z kmene Bení Sachr. Dříve než však Musil mohl pořídit fotografické snímky a svůj velký objev zdokumentovat, došlo k bitvě mezi Bení Sachr a jejich nepřáteli, beduíny z kmene Rwala, takže byl nucen místo opustit. O svém objevu uveřejnil předběžnou zprávu, které však mezinárodní vědecká veřejnost nechtěla uvěřit, a proto žádala důkazy. Jak Musil píše, prožíval dva roky velkou morální trýzeň, než v roce 1900 podruhé stanul v Kusajr Amře. Tentokrát pořídil mnoho snímků a nákresů. Při třetí návštěvě Amry roku 1901

spolupracoval s malířem a popsal nástěnné fresky (Musil 1907, 1932, Oliverius 1995a). Převládají zde fresky s různými ornamentálními vzory běžně známými v celém islámském světě, ale vyskytnou se i unikátní malby s figurálními scénami a výjevy, z nichž některé naznačují erotický obsah (obr. 1–5). Dokazují, že v té době nebyl islámský zákaz zobrazování živých tvorů brán příliš vážně; ženské postavy na těchto freskách – polonahé tanečnice – představují arabský ideál ženské krásy (široké boky, vyvinutá ňadra).

Příklad chalífy al-Valída II. není ojedinělý, na dvorech islámských vládců a vysokých aristokratů se záhy ustálil vytříbený životní styl, v němž byla erotika považována za jeden ze zdrojů životního štěstí (obr. 6). Horlivě jej přejímali i příslušníci městského patriciátu a bohatí obchodníci. Lze předpokládat, že podobné nástěnné malby jako v zámečku Kusajr Amra, vyvedené v pestrých barvách, nebyly nikterak výjimečné v mnoha soukromých domech (obr. 7) a zvláště ve veřejných lázních. Potvrzují to zprávy z islámského Východu i Západu (muslimského Španělska). Podle jednoho lékaře ze 14. století měly erotické scény na stěnách lázní i terapeutický efekt, neboť vracely mužům sílu, kterou v horkém vzduchu ztratili. Jelikož veřejné lázně byly v islámském středověku neodmyslitelnou součástí každého města, působilo tam zřejmě mnoho malířů, kteří se touto činností zabývali a kteří se přitom patrně často střetávali s nevraživými reakcemi nesmlouvavých náboženských hodnostářů. Právě jim lze „děkovat“ za to, že se s výjimkou zmíněného zámečku Kusajr Amra z těchto nástěnných maleb téměř nic nezachovalo.

3 Anonym, „Scény z dvorského života“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (západní stěna hlavního prostoru), letní rezidence umajjovského chalify al-Valída II., Jordánsko.

Erotické motivy se vyskytovaly i na miniaturách iluminovaných rukopisů. Šlo o díla různých žánrů a různého zaměření. Byly to jednak vlastní erotické příručky pojednávající o sexuálním životě (obr. 8–16), dále milostné básnické dívány a humorné i sentimentální příběhy o zamilovaných párech a konečně některé vědecké či pseudovědecké spisy. K první skupině patří například známé dílko *Zahrada vůní pro potěchu mysli* (*Ar-Raud al-átir fi nuzhat al-chátir*, kolem roku 1550) od Muhammada an-Nafzáviho (viz ukázku v následujícím oddílu Sexualita, erotika a láska v literatuře), ke druhé například rovněž známá a po celém islámském světě rozšířená sladkobolná romance *Vyprávění o Bajádovi a Rijád* (obr. 17–19). Do druhé skupiny lze zařadit i poému *Sedm trůnů* (obr. 20) nebo rozsáhlý romantický epos *Chosrou a Šírín* – o barvitých životních osudech a milostných dobrodružstvích přelétavého sasánovského prince a později vladaře Chusraua Parvíze (590–628) a věrné arménské princezny, později královny Šírín; jeho autorem je však perský básník Iljás ibn Júsuf Nizámí (1141–1209), a proto je literární ukázka zařazena v kapitole Perský a kurdecký svět;

zde uvádíme jen několik ilustrací z tohoto velmi oblíbeného díla, uchovaného v několika cenných bohatě iluminovaných rukopisech, jež vznikly v různých dobách a v různých místech islámského světa (obr. 21–23).

Erotické scény byly zobrazovány také na uměleckých předmětech i předmětech denní potřeby (mísy, džbány, poháry, skříňky, nástěnné kachle, hrací karty aj.). Toto umění se rozšířilo zejména v Íránu a muslimské Indii 19. století.

Závěrem je třeba znovu zopakovat fakt, že islám nezaujímal záporný, odmítavý postoj k pohlavnímu životu, jak by se mohlo zdát z mála dochovaných dokladů v oblasti výtvarného umění. Muslimští autoři psali o sexu otevřeně a bez zábran, a to nejen o heterosexuální, ale i homosexuální lásce.

Pokud proti otevřenému zobrazování sexuálního aktu vystupovali přísní muslimští teologové, pak nevyjadřovali odmítání sexu jako takového, nýbrž přesvědčení, že sex má zůstat v soukromé sféře. Sexualitu pokládá islám za přirozenou součást lidského života, za jeden ze zdrojů životního štěstí.

Sexualita, erotika a láska v krásné literatuře

Klasická arabská literatura je pojem velice široký – jak z časového, tak i prostorového hlediska. Nejstarší památky arabské literatury pocházejí z předislámské doby (zhruba od začátku 6. století do poloviny 7. století), ale její historii lze sledovat až do konce islámského středověku (18. století). Vznikla na Arabském poloostrově, brzy se však po islámské expanzi a vytvoření arabsko-islámské říše a její civilizace, která dosáhla největší-

ho rozkvětu v 9. až 12. století, rozšířila na obrovské území prostírající se od severozápadní Afriky a muslimského Španělska přes dnešní arabský Východ až do Íránu. Arabskou se nazývá proto, že je psána arabským jazykem, avšak o její rozkvět se zasloužili vedle Arabů i příslušníci dalších národností islámského impéria, na prvním místě Íránci, dále Turci, Berbeři a jiní.

V arabské literatuře od předislámské doby až

4 Anonym, „*Odpočívající krásy*“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (východní čelní stěna první vedlejší prostory), letní rezidence umajjovského chalífy al-Valída II., Jordánsko.

5 Anonym, „*Žena s dítětem a žena s košíkem*“, první polovina 8. století, nástěnná freska, naleziště: zámek Kusajr Amra (jižní stěna druhé vedlejší prostory), letní rezidence umajjovského chalífy al-Valída II., Jordánsko.

6 Anonym, „Dvorská scéna“, polovina 13. století, polychromní malba na papíře, obrazec rukopisné strany 32x25,5 cm, z knihy: Pseudo-Galén, *Kitáb ad-dirjáq (Kniha o protijedech)*, asi polovina 13. století, pravděpodobná provenience: Mosul, severní Irák, uloženo: Nationalbibliothek, Vídeň, Rakousko (A. F. 10, folio I recto).

Scéna z každodenního života na panovnickém dvoře dokládá, že zvláště aristokratické vrstvy islámské společnosti vedly vytříbený životní styl, v němž byla erotika pokládána za jeden ze zdrojů životního štěstí. Vládce, obklopený dvořany, popíjí svůj nápoj. Jeho služebník, který sedí před ním, mu opéká maso. Za palácem se čtyři dělníci věnují své obvyklé práci. Vlevo dole jako by muž něco šeptal svému sousedovi. Nahoře je lovecká scéna, dole jsou muži a ženy na velbloudech.

7 Anonym, „Milenci“, nástěnná malba v domě obchodníka v Džulfě, Isfahán, Írán.

Scéna zachycuje milence ve chvíli, kdy odkládají šat. Vytríbený životní styl islámské aristokracie, v němž hrála erotika důležitou roli, horlivě přejímali i příslušníci městského patriciátu i bohatí obchodníci.

po kulturní obrození v 19. a 20. století náleželo první místo básnictví. Poezii pokládali Arabové za literaturu v pravém smyslu toho slova, poezie plnila estetickou funkci a poskytovala silný estetický zážitek. Pro svůj působivý estetický účín hrála nezastupitelnou úlohu i ve společenském a politickém životě. V próze naproti tomu neměla estetická funkce zpravidla prvořadý význam. Jejím hlavním účelem obvykle bylo sdělovat nebo vyprávět určitá fakta, poutavým způsobem poučovat a vzdělávat. Staroarabský básník se těšil ve svém kmene neobyčejné úctě. Byl mluvčím a tribunem kmene, opěvoval jeho hrdinské činy a slavnou minulost, chránil jeho tradice a ostrou satirou hájil jeho čest proti nepřátelům. Byl do svého kmene pevně včleněn a jeho obrazy a popisy plně odpovídaly kolektivnímu ideálu.

V předislámské době se pěstovaly a ústně tradovaly dvě básnické formy – *kit'a* (doslova kousek) a *kasída*. *Kit'a* byla krátká příležitostná báseň, původně spjatá s nejstaršími druhy básnického projevu – satirou a elegií. *Kasída* (viz také níže) představovala delší a složitější polytematickou skladbu. Začínala milostným úvodem, pak obvykle ná-

sledoval popis krajiny, přírody, velblouda nebo koně, chvála vlastní osoby nebo vlastního kmene, chvalo zpěv na mecenáše nebo významnou osobu a vedle toho v ní zněly často i verše věnované vínu, lovu nebo rozjímání o životě a smrti.

Z předislámské Arábie se zachovaly i rozmanité prozaické žánry folklorního původu. Jsou to většinou krátké epické útvary – tradice čerpající z arabského dávnověku, báje, legendy, přísloví a vyprávění o kmenových šarvátkách a raziích. Vysoce ceněno bylo řečnické umění, zvláště projevy etického a náboženského obsahu. S řečnickým patosem a v rýmované próze pronášeli své výroky věštcí. Na tuto tradici pak navázal Muhammad a dovedl ji k vysoké formální dokonalosti v *koránu*.

Korán je kanonizovaný soubor Muhammadových výroků, které pocházejí z období let 610 až 632. Muhammad je pronášel jako zjevené slovo Alláhovo. Skládá se ze 114 kapitol (*súr*), seřazených, kromě úvodní *súry*, zhruba od nejdelších po nejkratší. Základní složku koránu tvoří věrouka islámu, jeho eschatologie a hlavní zásady jeho politicko-organizační a právní doktríny. Celkem spolehlivě lze stanovit *súry* z mekského období (610–622) a medínského období (622–632), které se od sebe výrazně liší nejen obsahem, ale i formou, jazykem a stylem. K charakteristickým rysům zvláště raných mekských *súr* patří krátký verš, extatická řeč a poetický jazyk. Medínské *súry* mají delší větnou stavbu, prozaický ráz a zaměřují se na organizační otázky islámské obce.

Nová etapa ve vývoji arabské literatury začala poté, když se k moci dostala dynastie Umajjovců (661–750) se sídelním městem Damaškem. Přesun politického těžiště říše z Arabského poloostrova do Sýrie a dobytí rozsáhlých území s sebou nely složité přizpůsobování usedlému, městskému způsobu života, neboť beduínský živel lpěl v tomto období ještě pevně na svých tradicích a etických normách. Byly položeny základy budoucí arabsko-islámské kultury, která si osvojila a dále rozvíjela odkaz antiky a helénismu a aramejsko-syrské a íránské kultury. V epoše Umajjovců dochází k dynamickému rozvoji poezie, v níž je patrný svár starého a nového, tradice a nových forem a témat. Na dvoře chalífů se uplatňují panegyričtí básníci, vzniká poezie různých náboženských a politických skupin a na Arabském poloostrově

8 Anonym, „Perská kráska“, 16. století, polychromní malba na papíře, z perského alba miniatur.

prožívá velký rozkvět milostná poezie (viz níže). Próza je zastoupena hlavně díly historického zaměření, která mají místy literární charakter. Pozornosti se též těší báje, legendy a rozmanité folklorní látky ze staré Arábie i z okolních zemí, jež jsou sbírány a zaznamenávány.

Také nástup dynastie Abbásovců (750–1258) znamenal hluboký předěl v dějinném a kulturním vývoji islámského světa. Chalífovo sídlo bylo přeneseno ze Sýrie do Iráku, do nově založeného města Bagdádu, ležícího na arabsko-iránském pomezí. To vedlo k výraznému posílení iránskému vlivu ve státní administrativě i kultuře a literatuře a k omezení dosavadní arabské hegemonie. V tomto vrcholném období islámské civilizace dochází k velkému rozmachu filozofického myšlení a mnoha vědních oborů – medicíny, matematiky, astronomie, geografie, přírodních věd a samozřejmě i islámské dogmatiky, práva a arabské gramatiky. Literatura se obohacuje formálně i obsahově, do poezie vnáší Iránci nový styl, nové básnické

obrazy a figury. Tradiční *kasída* slouží hlavně panegyrikům, hojně se pěstují samostatné básnické útvary – verše milostné, pijácké, lovecké, filozoficko-meditativní, niterný duchovní prožitek básnicky ztvárňují mystikové. V milostných verších zaznívá často vypjatě erotická, frivolní nota, někteří básníci však píší dvorskou poezii a opěvují zbožňovanou dámu (viz níže).

Prozaická tvorba náleží převážně do takzvané *adabové* literatury, jejíž úlohou bylo vzdělávat a zároveň kultivovanou formou bavit. Od 11. století vykazuje ve vzrůstající míře znaky manýrismu (rýmovaná próza, květnatý jazyk, rétorické figury, slovní hříčky, synonymika aj.). Příznačný je učený charakter prózy, která obsahuje mnoho odborných výrazů, citátů a odboček do různých vědních oborů.

Svébytná kultura a literatura se vyvíjela v muslimském Španělsku (Andalusii; 711–1492), které dalo arabské literatuře také dvě strofické formy – *muwaššah* a *zadžal*. Ke skvostům andaluské

9 Anonym, „Mladík s falickým symbolem“, 16. století, stránka z perského rukopisu.

poezie patří přírodní lyrika s krásnými popisy zahrad, květin, hor a řek a kurtoazní milostná poezie (viz níže). Tématem lásky byl upoután i učený autor Ibn Hazm z Córdoba (994–1063), který napsal psychologicko-etické dílo o lásce a milencích a proložil je mnoha zajímavými příběhy (viz níže). Na andaluské půdě se ve 12. století rovněž dovršil impozantní vývoj arabské filozofie, především v osobě a díle největšího filozofa muslimského Západu Ibn Rušda (Averroese; 1126–1198).

Stojí za zmínku, že právě tehdy, kdy křesťanská *reconquista* od 11. století postupně dobývá muslimská území v Andalusii, začíná si Evropa na Pyrenejském poloostrově systematicky osvojovat odkaz arabské vědy, filozofie a kultury a získává tak mnoho plodných podnětů pro svůj dal-

ší duchovní růst v epoše humanismu a renesance.

Lásku ztvárnila klasická arabská literatura v rozmanitých podobách a odstínech, od nejnižších poloh až po ty nejvyšší – jako lásku tělesnou, frivolní, sentimentální, platonickou, filozoficky reflektovanou i jako ryze spirituální, nadpozemskou lásku mystiků k Bohu. Dovedla působivě vyjádřit radosti a rozkoše milostného vzplanutí, ale i trýzeň nešťastné lásky, marnou touhu, bolest rozluky i tíhu osamění. Zpodobené milostné vztahy odrážejí reálné životní podmínky, společenské poměry a duchovní klima, v některých obdobích však jsou výrazně poplatné literární konvenci.

Již v poezii předislámské doby se vytvořil a ustálil básnický tvar zvaný *kasída*, delší skladba s pevnými formálními pravidly (průběžný rým a kvantitativní metrum) a vymezeným okruhem témat. *Kasídu* otvíral milostný úvod (*nasíb*), který se odvíjel sledem konvenčních motivů a obrazů. Básník putující pouští dorazí – někdy doprovázen přáteli – k opuštěnému tábořišti, sestoupí z velbloudice nebo z koně a vzpomíná teskně (často i s pláčem) na šťastné chvíle, které na těchto místech prožil se svou milou. Vybavuje si její půvaby a lká nad zašlou láskou.

Imru'ulkajs

Imru'ulkajs (kolem 500–550) je nejslavnějším předislámským básníkem. Pocházel z knížecího rodu v Nadždu na Arabském poloostrově. Zanechal *díván* (sbírku básní) obsahující asi 25 *kasíd*. Poznal dobře beduínské prostředí a zamiloval si pouštní přírodu. Vynikl především v milostné lyrice a v popisech přírody. Ve svých smyslově erotických verších popisuje milostné zážitky a zejména objekt své lásky s mnoha podrobnostmi, se spontánním naturalismem a přiléhavými obraznými příměry. V jeho básních nechybí ani pesimisticky laděné úvahy o vrtkavosti osudu.

Postůjme, přátelé,
plačme pro ni,
pro milou,
pro pusté ležení
tam, kde se nad Dachúl s Haumalou
písečné duny kloní,
pro Túdich s Mirkátem,
kde vlnám větrů ze všech stran

10 Anonym, „Mladík v evropském oděvu svléká ležící perskou krásku“, 17. století, polychromní malba na papíře, z perského alba miniatur.

11 Anonym, „Láskyplné objetí“, 16. století, polychromní malba na papíře, z perského alba miniatur.

12 Anonym, „Milostný akt“, 17. století, polychromní malba na papíře, z perského alba miniatur.

nevydá snadno stopy zem,
které zde zanechal kdysi tvé milé stan.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 40.

Antara ibn Šaddád

Antar(a) ibn Šaddád (asi 525–615) patří do okruhu předislámských básníků. Nesmířil se se svým podřízeným postavením černého otroka a s ponižováním, kterého se mu dostávalo i poté, co dosáhl svobody. Také ve svých básních se Antara předvádí jako neohrožený bojovník. Stal se symbolem nepřemožitelného siláka, hrdinou lidového románu, který vznikl ve středověku a ještě v první polovině 20. století byl profesionálními vypravěči recitován v různých arabských zemích.

Čí jsou ty stopy v roklí?
Vít je snímá. Ještě
padají moje slzy
do slehlých trav jak deště,
ještě chci najít milou,
země však o ní nemá
zpráv; je už vyklizená,
ohluchlá deštěm, nemá ...
Padají moje slzy,
ta těžká voda, tíha,
a z prázdná vykřik havran,
který mě jak stín stíhá ...

Džbán žízň: Stará arabská poezie (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 80.

Lze tedy jen přisvědčit výstižné charakteristice, že „staroarabský básník lásku především vyplakal“ (Karel Petráček). Někdy však básník překročil meze dané tradicí a vyjádřil opravdový milostný cit nebo erotický prožitek.

Antara

Marně ti skládám básně. Vid?

Vím už dneska:

Nelze tě popsat, Ablo,

jsi příliš hezká.

Když řeknu, žeš úplněk ve tmě,

že jsi jak luna –

což má úplněk oči gazel?

A je luna slunná?

Vždyť i to světlo hvězd, i to div nechablo,

když jsi se usmála.

Mám dál koktat veršiky, Ablo,

o zubech-perlách? Proč? Můj maják jsi,

pro tebe pláči,

kometa vlasů tvých

mě po nocích necestou vláčí, ...

Džbán žízň: Stará arabská poezie (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 13.

13 Anonym, „Mladí milenci“, 16. století, polychromní malba na papíře, perská miniatura.

Imru'ulkajs

Kolikrát
s bílou Arabkou
v přístěnku stanů,
o němž se ani nesmí zdát,
jsem se těšil lásky hrou.
Nebylo třeba pospíchat.
Prošel jsem stráží
žárlivých bratranců,
z nichž každý chystal se,
že mi hlavu srazí,
nad námi zářily jasné Plejády,
jako bys perly svázal do řady.
Vklouzl jsem k ní právě ve chvíli,

kdy u stěny odložila svůj šat
a k spánku ulehla jen v tenké košili.
„Proboha!“ vykřikla,
„teď už ti není rady!
Neunikneš!
A vidím, že jsi stále tvrdohlavý!“
Vyvedl jsem ji do temnoty
a ona,
vlekouc za sebou hedvábný závoj
po písku, stírala naše stopy.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 135.

K velkému rozkvětu milostné poezie došlo po vzniku arabsko-islámského impéria (chalífátu) v epoše Umajjovců (661–750), kdy se centrem politické moci a sídelním městem stal Damašek. I nadále se pěstuje tradiční *kasída*, nyní ovšem tematicky přizpůsobená novému prostředí, ale vedle toho vzniká samostatná milostná báseň (*ghazal*), poměrně krátký útvar nepřesahující obvykle třicet veršů. V něm se básnický projev již individualizuje, *ghazal* dává mnohem více nahlédnout do vnitřního života básníka, vyjadřuje jeho osobní, subjektivní prožitky. Domovem *ghazalu* byl v umajjovské době především Arabský poloostrov – rozsáhlé kraje Hidžázu s jeho pouštěmi a městy Mekkou a Medínou. V Hidžázu, který se tehdy ocitl na periferii říše a stál stranou mocenského boje a ideologických konfliktů, byly příznivé podmínky k pěstování intimního lyrického žánru. Milostná lyrika se zde rozvíjela dvěma vyhraněnými směry – jako lyrika městská (Mekka a Medína) a beduínská. Kromě rozdílného společenského prostředí se liší postojem k lásce, projevy lásky a milostným ideálem.

Milostná lyrika Mekky a Medíny je poezií galantního dvoření, flirtu, intimních schůzek a erotické lásky a je projevem nových životních forem a uvolněných mravů bohatých vrstev těchto měst. Hlavními představiteli tohoto směru jsou Umar ibn Abí Rabí'a a al-Ahvas.

Umar ibn Abí Rabí'a

Umar ibn Abí Rabí'a (644–712), „Don Juan Mekky“, je největším milostným básníkem umajjovské doby. Narodil se v Medíně, ale většinu života strávil v Mekce. Pocházel z bohatého a vliv-

14 Anonym, „Milenecké dvojice“, 1665, polychromní malba na papíře, ilustrace z perského rukopisu s básněmi.

ného rodu mekského kmene Kurajš. Byl typickým představitelem horních společenských vrstev Medíny a Mekky a jejich epikurejského vztahu k životu. Tradice jej líčí jako duchaplného básníka

15 Anonym, „Scéna z islámského harému“, polychromní malba na papíře, ilustrace z perského rukopisu, uloženo: British Library, Londýn, Velká Británie.

Princ sedí v harému pod baldachýnem a jedna z konkubín mu podává víno. Harémy byly na Předním východě součástí sídla panovníka a mocných velmožů od starověkých dob. Zůstaly zachovány i po nástupu islámu a jejich rozmach kulminoval v turecké osmanské říši, kdy počet konkubín dosahoval i několika set. Osmanští sultáni se s konkubínami ženili jen zřídka. Když si Süleyman I. Kanuni (Zákonodárce) (1520–1566) vzal za ženu konkubínu Roxelanu, byla to první panovnická svatba za dobu delší než století. Někteří sultáni užívali konkubíny pouze k uchování panovnické linie a v milostném životě preferovali mladíky. Například psychicky nevyrovnaný Ibrahim (1640–1648) měl sklon k orgiím nejrůznějšího druhu, které vyvrcholily v hrůzný čin, když nechal všech 280 konkubín zavázat do pytlů a svrhnout do Bosporu.

vybraného vkusu a okouzujícího společenského vystupování, který miloval humor, jiskřivou konverzaci a v prvé řadě krásné ženy. Intimní schůzky s nimi pak ve svých verších velice živě popisoval. Skládal takřka výhradně milostnou poezii.

*Ať se mi splní přání,
které denně vzrůstá,
ať mohu tvou pleť čichat,
vdechnout oči, ústa,
ať ve tvých ústech*

omyji svá, – sladce, temně,
s posledním pomazáním
ať jde ještě ke mně
tvá krev a tvoje tělo, –
ať má věčná družka
nesleze v ráji ani v pekle
z mého lůžka ...

Džbán žízně: Stará arabská poezie (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Mladá fronta, Praha, 1966, s. 72.

Jestližeš nikdy nebyl
láskou zmámen,
jsi jen kus vyschlé skály,
jsi jen kámen ...
A láska do nás vchází
jak krev do žil,
abys měl živé srdce,
abys ožil.

Džbán žízně: Stará arabská poezie (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 71.

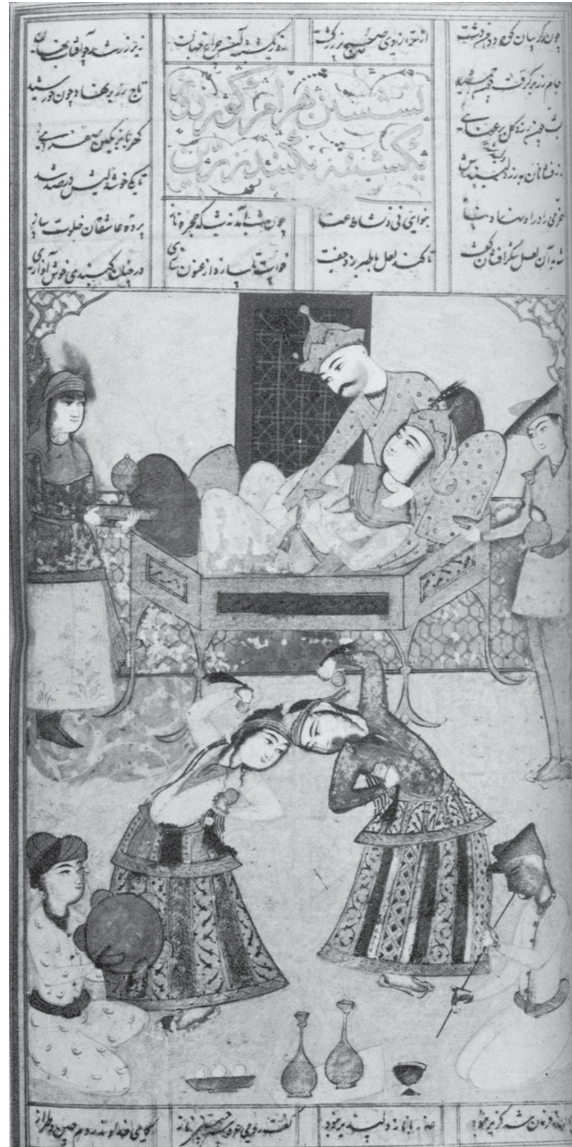
Al-Ahvas

Al-Ahvas (655–728) je autorem milostné poezie umajjovské doby. Jeho něžná lyrika s využitím tradičních motivů (například „havran rozlučky“) a úsporných básnických náznaek mistrně líčí krásu ženy, slasti i bolesti lásky. Skládal však též troufalé, ironické verše, namířené proti urozené společnosti aristokratů, v jejichž kruzích se téměř celý život pohyboval. Opovážlivé milostné básně na několik urozených dam mu vynesly tvrdý trest: byl zmrskán, postaven na pranýř a poslán do vyhnanství.

Byl to jen příznak,
co se zjevil očím tvým,
nebo plál oheň
nad tábořištěm Salminým?
Za jejím stanem mezi studněmi
a květy narudlými
jdou hosté jako za dobrodinci svými.

Zbyly po něm jen lehké stopy.
Vítr je v záplavách deště topí.

Tak také lidé v čase jdou,

16 Anonym, „Erotická scéna“, 17. století, polychromní malba na papíře, ilustrace z perského erotického rukopisu, Kašmír.

zanechávající za sebou
v leženích opuštěných
zem rozrytou.

Cestou karavan (1975). Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 45.

Za noci pod Plejádami, když vrcholí,
dva osamělí milenci si lásku slibují
a posílají pozdravy přes nekonečná údolí.
Tak tráví noc v příjemném rozechvění
a rozejdou se, když na den noc se mění.

17 Anonym, „Šamúl přináší Bajádovi dopis od Rijád“, 13. století, polychromní malba na papíře, obrazec rukopisné strany 19x20,5 cm, proveniencie: Maghrib (Španělsko nebo Maroko), uloženo: Apoštolská knihovna, Vatikán (Ms. Ar. 368, folio 17 recto).

Miniatura zobrazuje Šamúl, služebnou a důvěrnici Rijád, jak úzkostlivě svíranému Bajádovi přináší dopis od své paní. Schůzka se koná za městem, vedle vodního toku. Poblíž je palác a zídka oběhnaná zahrada.

Milostné Vyprávění o Bajádovi a Rijád bylo po islámském světě velmi rozšířeno. Děj je situován do severní Mezopotámie. Bajád, damašský kupec, cestuje se svým otcem do cizích zemí. Jednoho dne je představen jakési vznešené dámě, mezi jejími společnicemi spatří mladou dívku Rijád a zamiluje se do ní. Jejich milostnému vztahu se však do cesty staví mnoho překážek a nepřízeň osudu. Bajád a Rijád prožívají trýzeň nešťastné lásky a marné touhy, trápí se a chřadnou.

**Tak jako perly jsou půvabné tváře ozdobou,
ty perlám půvab dáš dokonalostí svou.
Vybraným parfémům dodáváš vůni tajemnou
pouhým dotykem. Kde najdu tobě podobnou?**

Cestou karavan (1975): Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 49.

Druhý směr vznikl v beduinském prostředí Hidžázu. Je to poezie čistě, platonické a vždy nešťastné lásky, nesplněné milostné touhy, trýznivých muk lásky a často i tragického konce. Opěvuje lásku k jediné vyvolené ženě, kterou básník uctívá jako ideál po celý život, lásku, jež se nemůže naplnit, protože do ní zasahuje krutý osud.

Džamíl

Džamíl (zemřel kolem roku 701) patří k významným beduínským milostným básníkům. Na svou vyvolenou Buthajnu skládal básně plné něhy a horoucího citu. Když se začal ucházet o Buthajninu ruku, její rodiče mu ji odmítli dát, protože se neslušelo, aby se dívka provdala za toho, kdo na ni předtím skládal milostné verše. Buthajna se dostala jinému muži, ale Džamíl se s ní tajně stýkal. Musel pak opustit svůj kmen a pobýval v Je-

menu, Sýrii a Egyptě, kde zemřel. Své jediné vyvolené zachovával věrnost až do smrti. (V uvedené ukázce z básnickovy tvorby je jméno milé zkráceno na Basna.)

Severní větre,
cožpak nevidí, jak hubnu a jsem zamilován?
Severní větre,
zaleť od ní sem, severní větre, prosím o van

18 Anonym, „Bajád leží v mdlobách u říčky“, 13. století, polychromní malba na papíře, obrazec rukopisné strany 19,8x21 cm, provenience: Maghrib (Španělsko nebo Maroko), uloženo: Apoštolská knihovna, Vatikán (Ms. Ar. 368, folio 19 recto).

Přítel přichází utěšit nešťastného milence. Zahlédne ho ve chvíli, kdy se Bajád, zmučený bolestí lásky, zhroutí u břehu říčky. Kromě paláce a zahrady ukazuje miniatura také náúru, obrovské kolo sloužící k zavlažování a dodnes používané v syrském městě Hamá na řece Orontu.

19 Anonym, „Bajád zpívá a doprovází se na loutnu“, 13. století, polychromní malba na papíře, obrazec rukopisné strany 17,5x19,2 cm, proveniencie: Maghrib (Španělsko nebo Maroko, uloženo: Apoštolská knihovna, Vatikán (Ms. Ar. 368, folio 10 recto).

Bajád zpívá v zahradě o své lásce a hraje na loutnu. Před ním je vznešená dáma se svými společnicemi. Tři dívky s pohárem v ruce naslouchají soustředěně jeho zpěvu. Ostatní hledí na svou paní a sledují její výraz.

jejího dechu, aby sem
i její jméno Basna – krásná – válo ...
Severní větre, řekni jí,
že od ní postačí mi
míň než málo.

Džbán žízně: *Stará arabská poezie* (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966, s. 31.

Prosím tě, Alláhu, ať máme hroby vedle,
stejnou hroudu,
ať jsme si blízko v příštím životě
i při posledním soudu.

Džbán žízně: *Stará arabská poezie* (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Mladá fronta, Praha, 1966, s. 33.

Milostná poezie epochy abbásovského chalífátu (750–1258; sídelní město Bagdád) navazuje bezprostředně na poezii předchozího období, ale přijímá i podněty íránské literární tradice. Básníci píší převážně erotické verše, líčící půvaby žen i chlapců a milostné zážitky s nimi a reflektující volné mravy horních vrstev bagdádské společnosti, vystihující atmosféru veselých dvorských hostin

a zábav. Ve svém repertoáru mají i verše vyjadřující nenaplněnou milostnou touhu nebo věnované hrdě, nepřístupné ženě, která odmítá dvoření a nedá se obměkčit snažnými prosbami. Mezi těmito básníky vynikli zejména Baššár ibn Burd, Abú Nuvás a Abbás ibn al-Ahnať.

Baššár ibn Burd

Baššár ibn Burd (714–783) je arabským básníkem perského původu rané abbásovské doby. Názory na jeho dílo bývají rozporuplné, jako byla rozporuplná osobnost básníka, který tvořil na přelomu dvou epoch, zakoušel střety arabských a íránských tradic a prožil nelehký život: Jeho rodiče byli nějaký čas otroky, Baššár byl od narození slepý, neustále usiloval o přízeň vládců, aby upevnil své vratké postavení v nejisté době ideologických sporů a převratů. Nakonec byl obviněn ze sympatií k manicheismu, odsouzen k veřejnému trestu a pod ranami karabáčem zemřel. Ze zřejmě rozsáhlého Baššárova díla se zachovala malá část. Nesporné je, že tento mimořádně nadaný básník obohatil arabskou poezii o nové, svěží, nepatetické náměty a postupy, bližší životu, takže se jeho verše setkaly s odezvou a oceněním. Milostná poezie básníka „vidícího slepýma očima“ jemně sugeruje jak roztoužené očekávání, tak žaluplné stavy nitra rozbolavělého láskou, ale dokáže i provokovat naturalistickými popisy erotických zážitků.

Perla má ukrytá na dně ulity,
vybraná kupcem – to jsi ty.
Nemohla uvěřit, slyšíc to, Fátima,
jak mohu vidět ji slepýma očima.
Jen nechte mě s tou pěknou ženou
ochutnat samotu, na zádech rozloženou,
a vstaňte, spáči znaveně na lůžku ležící,
a ptejte se, jak trávi noc
dva bdící zvrhlíci.

Cestou karavan (1975). Přeložil Karel Petráček. Československý spisovatel, Praha 1975, s. 62.

Abú Nuvás

Abú Nuvás (asi 756–asi 810) je jedním z nejvýznamnějších představitelů netradiční poezie rané abbásovské doby. Prvních třicet let života prožil v Basře, která rozhodujícím způsobem utvářela

20 Anonym, *Svatba Júsufa a Zulajchy*, 1556, polychromní malba na papíře, ilustrace z rukopisu *Haft Aurang (Sedm trůnů)*, poémy od perského básníka Núruddína Džámího (1414–1492), Mašhad 1556, uloženo: Freer Gallery of Art, Washington, D. C., USA.

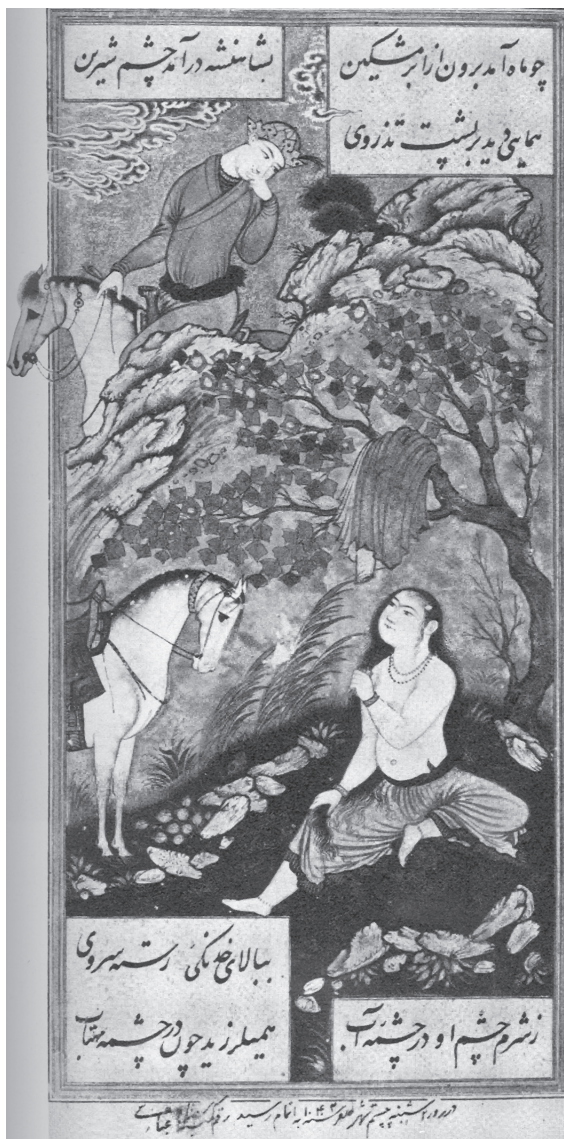
Svatební scéna ilustruje perský romantický epos *Júsuf a Zulajchá*, připisovaný (patrně nesprávně) perskému básníku Abulkásimu Firdausímu (ca 934–ca 1025).

intelektuální vývoj talentovaného a vědychtivého mladíka. V jeho tvorbě najdeme všechny tradiční i moderní žánry, proslul však zejména milostnými a pijáckými verši. Abú Nuvásúv požitkářský životní styl, neskrývané homosexuální sklony, frivolní verše a přezíravý vztah k náboženství provokovaly puritánské muslimy, takže byl donucen přesídlit do Bagdádu, kde se mu navzdory špatné pověsti prostopášníka podařilo získat přízeň dvora, i když ne natrvalo. Někteří literární historikové soudí, že se ve stáří oddal zbožnému životu, jeho asketické básně jsou však spíše výsledkem chvilového duševního rozpoložení.

Za bílou gazelou jen vzpíná
se touha má a za jantarem vína.
Žít ani nechtěl bych
bez milování
srnečků arabských
nebo perského rodu.
Dobré chování mají,
krásnou tvář,
a mají-li krev v žilách obojí,
vznešený původ k vznešené duši připojí.
Nic více nemůžeš si přát,
když ještě na loutnu dovedou hrát.
Pár facek tomu, kdo to tají.
Prolhaný je to lhář.

Cestou karavan (1975). Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 74.

Co já mám, Bišře, do činění
s válkou a zbraněmi? Zem pustoší.
Nad rozkoší a zábavou září mi hvězda.
Na mě spolehnutí není,
mně nepřítel se nevzdá,
ač ztrácí bitvu za bitvou.
Mé srdce, když ho vidí, jak v šiku nastupuje,
do kalhot zalézá
a káže nazad zapřáhnout mi koně do postroje.
Nevím, co je to pancíř, kožená helma, pavéza.
A do dále když ženou se vítězné vaše roje,
starám se, kudy cesta moje,
pro případ, kdybyste prohráli.
Kdyby šlo takhle o hýření,
o víno, které v ruce pěni
dívce pyšné a s náhrdelníky,
o to, jak milovat ženy
a jako v cukránce sát z úst jim sladké sliny!

21 Anonym, „Chusrau pozoruje Šírín“, 17. století, polychromní malba na papíře, perský rukopis ze 17. století.

Malba ilustruje v islámském světě velmi oblíbený romantický epos perského básníka Iljása ibn Júsufa Nizámího (1141–1209) *Chusrau a Šírín*. Pojednává o životních osudech a milostných dobrodružstvích přelétavého sasánovského prince a později vladaře Chusraua Parvíze (590–628) a věrné arménské princezny, později královny Šírín; příběh končí krvavou tragédií: panovníka zavraždí jeho syn, jenž byl zamilován do nevlastní matky Šírín, a ona, věrná manželka, ukončí život vlastní rukou u lože mrtvého.

Jak rytíř obrněný,
stád ochránce,
získal bych jejich díky.

Cestou karavan (1975). Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975, s. 70.

Al-Abbás ibn al-Ahnaf

Abbás ibn al-Ahnaf (zemřel roku 804 nebo 809) náleží do okruhu milostných básníků abbásovské doby. Navazoval na umajjovskou medínskou lyriku. V jeho dvorské milostné poezii (*ghazal*) je čistá, zduchovnělá láska spjata s ideálem uctívané, zbožňované ženy, jak ho známe z evropských středověkých rytířských románů. Básník ji nazývá paní (*sajjida*), kněžnou (*amíra*), královnou (*malika*) a sám sebe jejím sluhou a otrokem.

Běda, když lstivé krásky ti tvé srdce zajaly
a zahubily smrtí zlou.

Láskou miláčka zavedly a ránu zařaly.

Kráska se vždycky pyšní jeho porobou
a dávno by ho pochovala do hrobu,
kdyby se nechvělo tělo zraněné lásky chorobou.
Jsem spojencem a bratrem kruté lásky,
ač jiní třeba prchají před její zlomyslnou hrou.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 84.

Cenné hodnoty dali arabské literatuře básníci muslimského Španělska (Andalusie). Inspirováni jeho jedinečnou přírodní a krajinnou scénérií a jeho vyspělou zjemnělou kulturou, v níž se žena těšila větší vážnosti a svobodě než na islámském Východě, obohatili ji niternými lyrickými tóny, novými básnickými obrazy a neotřelými popisy. V jejich verších se často prolíná přírodní a milostná lyrika; básníci personifikují přírodu a vyznávají jí lásku jako krásné ženě.

Ubáda ibn al-Fazzáz

Ubáda ibn al-Fazzáz (10.–11. století) patří k andaluským básníkům. Skládal i strofickou poezii.

Má luna dokonalá,
slunce o poledni,
ratolest na skále,
mošus, v němž vůně spala;
jakým jaselem se dní,
jak zelené má korále,
v jakém parfému se vykoupala!
Zbývá ti naděje malá,
když zahlédls ji poslední:
máš s láskou namále.
Milovat jiné ti zakázala.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 96.

Ibn Chafádža

Ibn Chafádža (1058–1139) pocházel z Alci-ry ve východní Andalusii. Je básníkem niterných veršů inspirovaných andalusou přírodou, která se mu stala estetickým ideálem krásy. Měl hluboký, vřelý vztah k své zemi a k svému rodnému městu. Andalusii vyznává lásku krásnými metaforami jako milované ženě.

Rajská Andalusie,
krásná žena,
nahá a očím vystavená,
když ukládá se k spánku.
Vůni nejvybranějších parfémů
ucítíš v dechu jejího vánku,
žár jejích prosluněných rán
sálá z úst s planoucími zuby
a z temných rtů krvavá černá
noci tě volá do záhuby.
A pokaždé když bríza
jak východní vítr vane,
zní srdcem jméno milované:
Andalusie.

Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 89.

V prostředí andalusických dvorských kruhů a rytířských bojových družin se zrodilo nové pojetí lásky jako služby uctívané ženě a stalo se oblíbeným tématem básníků. Tato andaluská kurtoazní lyrika patrně ovlivnila románskou trubadúrskou poezii.

V Andalusii vzniklo také originální dílo, jehož obsahem jsou filozofické reflexe o lásce, prokládané a dokumentované příběhy ze života. Jmenuje se *Holubiččin náhrdelník* (*Tauk al-hamáma*) a napsal je učenec a literát Ibn Hazm z Córdoby (994–1063). Autor pojednává o rozmanitých podobách a projevech lásky a milostného vzplanutí a o proměnách milostného vztahu. Zaujímá pevné etické postoje založené na morálních zásadách islámu. Korán se nestaví odmítavě k sexuální lásce, nežádá odříkání v pohlavním životě, ale nabádá k umírněnosti a střídmosti. Varuje před nízkými

pudy a vášněmi, které vedou člověka do záhuby (12:53; 75:40–41). Ibn Hazm oceňuje lásku jako hluboký a trvalý cit. Lásku podle něho přispívá k zdokonalení lidské podstaty a vyrůstá ze souladu a spojení duší.

Ibn Hazm

Holubiččin náhrdelník

(*Tauk al-hamáma*, kolem poloviny 11. století)

Ibn Hazm (994–1063) pocházel z nejvyšších společenských a vzdělaneckých vrstev Córdoba, kde byl jeho otec vezírem. Proslul jako učenec i literát. Zvláštní zájem věnoval oboru, pro který se dnes užívá názvu srovnávací věda náboženská. Z toho důvodu se naučil i latinsky a hebrejsky. Arabské literatuře zůstalo zachováno – ve zkrácené podobě – dílo *Holubiččin náhrdelník* (*Tauk al-hamáma*). Skládá se ze třiceti kapitol; těžištěm každé kapitoly je teoretická, filozoficko-psychologická úvaha o daném tématu, která je pak až na výjimky dokumentována skutečným příběhem.

Holubiččin náhrdelník

Můj přítel Abú Bakr Muhammad ibn Ahmad ibn Ishák mi vyprávěl – a měl to od jedné důvěryhodné osoby, jejíž jméno mně už vypadlo z paměti (myslím, že to byl soudce Ibn al-Hazá') –, že Júsuf ibn Hárún, básník známý pod jménem ar-Ramádí, šel jednou kolem Brány voňavkářů v Córdoba. To bylo místo, kde se scházely ženy. Tu najednou spatřil dívku, která – a teď uvádím jeho slova – „ovládla mé srdce a zajala láskou celou mou bytost“. Odbočil hned z cesty vedoucí k mešitě a šel za ní. Kráčela k mostu, přešla na druhou stranu a zamířila k předměstí zvanému ar-Rabad. Když míjela zahrady Marvánovců – nechť se nad nimi Alláh smiluje –, které se rozkládaly za řekou nad jejich hrobkami na hřbitově v ar-Rabadu, povšimla si, že jde za ní úplně sám a že se všechen jeho zájem upíná jen na ni. Obrátila se tedy, přistoupila k němu a řekla: „Proč za mnou pořád jdeš?“ A on jí odhalil své nitro bolavé láskou. „Tohle pusť z mysli,“ odpověděla, „a nežádej ode mne to, co by mě zneuctilo. Svého cíle se vzděj, neboť ho nikterak nemůžeš dosáhnout.“ Nato on řekl: „Já se spokojím pouhým

22 Anonym, „Chusrau a Šírín spolu laškují po svatbě“, počátek 16. století, polychromní malba na papíře, perský rukopis z počátku 16. století.

Malba ilustruje romantický epos Chusrau a Šírín od perského básníka Iljása ibn Júsufa Nizámího (1141–1209).

pohledem na tebe.“ „To je dovoleno,“ souhlasila. „Paní,“ zeptal se, „jsi svobodná žena, nebo otrokyně?“ „Otrokyně.“ „Jak se jmenuješ?“ „Chalva.“ „A komu patříš?“ „Při Alláhovi,“ zvolala, „spíše se dozvíš, co je v sedmém nebi, než to, na co ses ptal. Nechtěj nemožné!“ „Paní,“ žadonil ještě, „a kde tě mohu příště uvidět?“ „Tam, kde jsi mě uviděl dnes, každý pátek v tuto dobu.“ Pak dodala: „A teď odejdeš ty, nebo mám odejít já?“ Řekl: „Jdi, a Alláh tě ochraňuj.“ Odcházela směrem k mostu, a on ji nemohl následovat, protože se stále ohlížela, aby viděla, zda se k ní nechce připojit. Když prošla mostní branou, pustil se za ní, ale ona již zatím beze stopy zmizela.

Abú Umar, to je Júsuf ibn Hárún, pak pokračoval:

čoval: „Při Alláhovi, od té doby až doposud stále chodím k Bráně voňavkářů a do ar-Rabadu, ale nemám o ní žádné zprávy. Nevím, zda ji nebe pohltilo, nebo se po ní zem slehla. Mé srdce žhne palčivěji než žhavé uhlíky.“

To je ta Chalva, kterou pak opěvoval ve svých verších. Nakonec se o ní přece jen doslechl, poté co kvůli ní odcestoval do Zaragoza, ale to je dlouhá historie. Takové věci se stávají často.

Abú Muhammad Alí ibn Hazm al-Andalusí (1914): *Tauk al-hamáma*. Petrograd, Leiden: D. K. Pétrof, 1914, s. 21–22. Ukázkou přeložil Jaroslav Oliverius.

Anonym

Tisíc a jedna noc

(*Alf laila va laila*, 8. až 18. století)

Bohatý fond milostných témat, motivů a scén představuje sbírka *Tisíce a jedné noci* (*Alf laila va laila*), která obsahuje mnoho látek folklorního původu, ale typologicky náleží k takzvané pololidové literatuře. V nejnižší poloze popisuje s lidovou jadrností a bez jakékoli pruderie pudovou, animální lásku s naturalistickými, až obscénními podrobnostmi. Takové lascivní scény jsou však poměrně řídké. Mnohem častěji předchází milostnému spojení kultivovaná předehra. Milenec je uveden do nádherné komnaty, kde jsou vzácné koberce, stoly z ebenového dřeva posázené perlami a drahokamy, podávají se vybrané pokrmy a nápoje, přicházejí zpěvačky a tanečnice, milenka hraje na loutnu a recituje verše. Ustálenými příměry a rýmovanou prózou se popisují tělesné půvaby dívek. Hoch je krásou dívky tak zasažen, že padne do mdlob, „je mu uloupen rozum“, a onemocní láskou. Próza je často prokládána básněmi, které jsou nezbytným tvárným prostředkem vyprávění, neboť jen ve verších vyjadřují milenci své city a duševní stavy, vyznávají si lásku a posílají si milostná psaníčka. V mnoha příbězích vystupují krásné otrokyně, které se těšily úctě a privilegovanému postavení, zejména v palácích vládců, a to nejen pro své půvaby, ale i pro udivující znalosti a umělecký talent. Tavaddud, otrokyně Hárúna ar-Rašída, zná všechna čtení koránu, tradice o Prorokovi, gramatiku, filozofii, právo, stylistiku, řečnictví, básnictví a hudbu, dovede hrát na loutnu, tančit, zpívat a přednášet verše.

Hrdina se nejčastěji zamiluje na první pohled a jeho milostné vzplanutí je provázeno silným citovým vzrušením. Ibráhímu ibn al-Mahdí dokonce stačí, když spatří v okně dlaň a zápěstí neznámé dívky. Tádžalmulúk se zamiluje do paní Dunjá, když slyší vyprávět o jejím půvabu, Ibráhím vzplane láskou k Džamíle, když uvidí v knize její obraz. Vedle těchto a dalších podob lásky projevující se jako vášnivé milostné emoce vypráví naše sbírka i příběhy o hluboké a trvalé manželské lásce a věrnosti (například Příběh al-Mutalammise s jeho manželkou Umaimou).

Tisíc a jedna noc je rozsáhlá, arabsky psaná sbírka pohádek, pověstí, bajek a novelistických příběhů. Nejstarší složky tohoto díla pocházejí z indoiránské oblasti. Již v 8. století vznikl v Iráku arabský překlad pehlevské (psané střední perštínou) sbírky *Tisíc vyprávění* (*Hazár afsána*). Ta se postupně rozšiřovala o další vyprávění. Ve 12. století je doložena v Egyptě již pod svým nynějším názvem. Tam se dále obohacovala o látky egyptské provenience a až do 18. století byla mnohokrát upravována a písemně fixována. Existuje řada verzí a redakcí různého obsahu. *Tisíc a jedna noc* je obsahově a žánrově tak rozmanitá, že nabízí mnoho typických ukázek. Jednou z nich je rozverně vyprávění o Hárúnu ar-Rašídovi, jeho milované paní Zubaidě a jeho oblíbeném básníkovi a veselém kumpánovi Abú Nuvásovi.

Tisíc a jedna noc

A vypravuje se mezi jiným, že Hárún ar-Rašíd miloval paní Zubaidu horoucně, dal jí zříditi místo k procházkám, v něm udělat vodní jezírko, u něho udělat plot ze stromů a dal k němu zavést vodu ze všech stran. I obklopily je stromy, takže když někdo vstoupil do onoho jezírka, aby se vykoupal, nikdo ho neviděl pro množství listů těch stromů.

I nahodilo se, že paní Zubaida vkročila jednoho dne na ono místo a přišla k tomu jezírku. A bylo to ve dni náramně horkém. I svlékla si šaty, sestoupila do jezírka a zůstala tam stát. Ale to jezírko nepokrývalo toho, kdo v něm stál, i jala se nabírat vodu konvicí ze stříbra a lít si ji na tělo.

Chalífa pak o tom zvěděl, sestoupil ze svého zámku, chtěje ji pozorovat z pozadí listů těch

23 Anonym, „Chusrau a Šírín se milují na loži“, 1665, polychromní malba na papíře, perský rukopis z roku 1665.

Malba ilustruje romantický epos *Chusrau a Šírín* od perského básníka Iljase ibn Júsufa Nizámího (1141–1209).

stromů. I užel ji nahou, a objevilo se na ní, co jinak bylo skryto.

Jakmile ona vytušila knížete věřících za listím těch stromů a poznala, že ji viděl nahou, obrátila se k němu a spatřila ho. I zastyděla se před ním a položila si ruce na klín, ale ten přesahoval její ruce, jak byl velký a silný. On pak se obrátil v tu chvíli, divě se tomu, a přednesl tyto verše:

„K zhoubě své jsem klín ten zřel,
rozluky plam zahořel.“

Ale poté nevěděl, co by řekl. Poslal tedy pro Abú Nuváse, aby se k němu dostavil.

Když se dostavil před něho, řekl mu chalífa: „Přednes mi báseň, jež by měla na začátku:

K zhoubě své jsem klín ten zřel,
rozluky plam zahořel.“

I řekl Abú Nuvás: „Slyším a poslouchám.“ A v nejbližším okamžiku tu báseň sestavil a tyto verše proslovil:

„K zhoubě své jsem klín ten zřel,
rozluky plam zahořel
od gazely zmámivší mě,
lotos když mě zacláněl.
Po těle jí vody proud
stříbrných naň z konvic spěl.
Zříc mě, skryla rukama jej,
přes ruce však překypěl.
Hodinu neb hodin dvě
na něm kéž bych pobýt směl!“

I zasmál se kníže věřících jeho výroku a obdaroval ho. A on odešel od něho rozveselen.

Tisíc a jedna noc (1973). Díl druhý. Z arabštiny přeložil Felix Tauer. Praha: Odeon, 1973, s. 532–533.

Muhammad an-Nafzáví

Zahrada vůní pro potěchu myslí

(*Ar-Raud al-átir fí nuzhat al-chátir*, kolem roku 1550)

Arabský spisovatel Muhammad an-Nafzáví se narodil počátkem 16. století v alžírské oáze Nafzáva. O jeho životě a dalších dílech je známo málo informací: z úvodu k *Zahradě vůní pro potěchu myslí* se od něho samého dozvídáme jen o jeho příznivcích na dvoře tuniského beje a také to, že před *Zahradou* vytvořil spisek *Obměny spojení v tajích souložení*. „Ars amandi“ bylo tedy pro Muhammada an-Nafzávího důležitým tématem a při jeho zpracování dosáhl zřejmě vrcholu v dílku s poetickým názvem *Zahrada vůní pro potěchu myslí* (*Ar-Raud al-átir fí nuzhat al-chátir*), které napsal v Tunisu kolem roku 1550. Je to poutavě napsané pojednání o erotické lásce, o chvályhod-

ných i záporných vlastnostech mužů a žen, o způsobech milování, o příčinách a léčení neplodnosti žen a impotence mužů a dalších otázkách, které se týkají sexuálního života. Autor chce poskytnout čtenáři mnoho rad, návodů, receptů a prostředků, o nichž prohlašuje, že jsou účinné a spolehlivé, že pocházejí od učených mužů a moudrých žen a že on sám je osobně vyzkoušel. Výklad prokládá samozřejmě básněmi a jako názorné příklady uvádí krátké příběhy. Kapitola o lstivých ženách připomíná Boccacciův *Dekameron*. O milostném aktu hovoří autor zcela otevřeně, bez předsudků a falešného studu, neboť islám pokládal sex za přirozený životní projev a nikterak jej nepotlačoval. Naplněný milostný akt je podle něho takové spojení, které přináší potěšení a slast oběma partnerům, nejen muži. V příbězích se zrcadlí pestrý život různých vrstev společnosti islámského středověku. Dílko koluje v arabských zemích v podobě knížek lidového čtení.

Milostný akt

Chceš-li se s ženou milovat, měl by ses k ní přibližovat jen s žaludkem, který by nebyl přeplněn jídlem nebo pitím. Jen tehdy bude milování bez rušivých prvků a velmi příjemné. Pokud by ovšem byl žaludek přeplněný, mohlo by mít takové milování na člověka dokonce škodlivý vliv, mohlo by dojít k částečnému ochrnutí nebo by mohly třeba nastat vážné potíže při močení, případně by zeslábl zrak. Z těchto důvodů je lepší nemít při milování žaludek ničím přeplněný.

S ženou by ses měl milovat jen po předchozím laskání. Tehdy teprve dochází k potřebnému vzrušení a růstu touhy, což nakonec vede k tělesnému uspokojení ženy a celého jejího organismu.

Milostný akt by měl v každém případě začínat milostnou předehrou, kdy muž ženu všemožně laská, líbá, objímá, kouše a různým jiným způsobem dráždí, přičemž nevynechá žádnou část jejího těla. Poté na ni dolehne a sevře ji co nepevněji v pažích. Básník o tom říká:

Má pravá ruka je polštář pod její šíjí,
levou rukou ji pak podepřu,
jako by ležela na měkkém lůžku,
pak si ji k sobě těsně přitáhnu.

Když uvidíš, že se žena po tobě roztouženě dívá a hluboce vzdychá, je to znamením, že nastal příhodný okamžik pro milostné spojení, které vám poskytne největší míru rozkoše. Vystihneš-li ten pravý okamžik, bude tě žena dlouho milovat, jak stojí psáno v knihách:

„Jakmile uslyšíš, že žena vzdychá, když uvidíš, že jí rty rudnou, oči jsou plné touhy, ústa jsou napůl otevřená a údy jí malátně klesají, když začíná být lehce ospalá a zívá, pak si můžeš být jistý, že je plná lásky a touží po objetí ...“

Jiný mudrc zas o tom řekl:

„Žena je jako plod, jehož vůni člověk ucítí až tehdy, když ho rukou tře. Když například zahřeješ bazalku jinak než prsty, neucítíš její vůni. Také ambra vydá svou vůni teprve tehdy, je-li správně zahřata, to přece víš. A naprosto stejně to je také s ženou. Když se chceš pomilovat, musíš rozehřát srdce ženy milostnou předehrou s polibky, objímáním a kousáním. Když to však opomeneš, nedostane se ti plného požitku z milování a všechny přednosti milenky ti zůstanou skryté ...“

Kdysi se jedné ženy zeptali, co podle ní dokáže nejvíce rozvášnit ženské srdce. Odpověděla na to:

„Laškování a milostné hry, které předcházejí milování. Můžeš mi věřit, že trvalý charakter náklonnosti dodávají polibky, sání rtů, objímání a laskání.“

Jen tak může vzkvétat opravdová láska. Pokud nedojde k milování tímto způsobem, nedostane se ženě opravdového uspokojení. Pochop, že žena miluje pouze tehdy, když zakusí všechny druhy rozkoše. A takovému milenci, který jí poskytne toto vše, se odmění tou nejzřetelnější láskou, i kdyby přitom neměl ani trochu přitažlivý zevněšek.

Jeden učenec, který se všemi těmito otázkami zabýval jako velkou a velmi důležitou vědou, uvádí následující svědectví z úst jedné ženy, jež mužům radila:

„Vy muži, kteří hledáte lásku a štěstí u žen a kteří chcete, aby jejich náklonnost byla trvalá, snažte se před aktem s ženou co nejvíce laškovat. Připravujte ji na rozkoš a neopomenejte přitom nic, co vede k vytouženému cíli. Poddejte se proto plně jejím přáním a hodte všední záležitosti naprosto za hlavu. Pozorně sledujte její oči a čtěte v nich jako v knize, kdy nastane čas pokročit

dál. Když ale sami dosáhnete rozkoše, nevytrhněte se rychle z náručí ženy, raději se od ní odtahujte pozvolna a zůstaňte ještě nějakou dobu na loži vedle ní.“

Tyto moudré rady by neměl nechat nikdo bez povšimnutí.

Muhammad an-Nafzaví (2001): *Zahrada vůní pro potěchu myslí. 400 let staré pojednání o Arabech a milování*. Překlad a doslov Svetozár Pantůček. Ilustrace a obálka Jaroslava Bičovská. Praha: Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 49–51.

Příběh o překvapeném milenci

Jedna žena měla za manžela hrubého a vztekaleho muže. Právě když byla jednoho dne se svým milencem, vrátil se manžel neočekávaně z cesty a ona měla stěží čas ukryt svého přítele pod postelí. Musela ho tam nechat, protože ji nic nenapadlo, jak ho dostat ven.

Velmi zneklidněná vyšla před dům a svěřila se sousedce, o níž věděla, že je velmi šikovná. Ta jí řekla:

„Vrať se domů, a já už to zařídím, aby tvůj nejmilejší mohl ve zdraví a bez úhony z domu odejít. Nemusíš mít ani trochu starosti.“

Chvilku poté přišla sousedka jakoby na návštěvu. Žena připravila večeři a pozvala na ni také sousedku. Žena seděla před svým manželem a sousedka proti posteli. Při jídle začala sousedka vyprávět různé historky o lstech žen a milenec

pod postelí slyšel vše, co se říkalo.

Po chvíli vyprávěla sousedka následující příběh.

„Jedna žena měla přítele, jenž ji něžně miloval. Ten přítel ji jednou navštívil v nepřítomnosti manžela a najednou se stalo, že se manžel nečekaně vrátil. Nenapadlo ji žádné lepší místo, než ho ukryt pod postel. Když manžel vešel dovnitř, nabídla mu občerstvení. Tančila také před ním a rozmanitými žerty a hrami se ho snažila rozveselit. Uprostřed jedné hry vzala ručník, zavázala muži oči a milenci dala znamení, aby odešel, což se mu také šťastně podařilo.“

Všichni se při tomto vyprávění srdečně smáli a manželka, která byla teď velmi veselá, vzala ručník a za velkého smíchu muži zavázala oči se slovy:

„Díky téhle lsti se podařilo tedy milenci přímo před manželem utéct.“

Milenec pod postelí využil té příležitosti, vylezl a zmizel, provázen veselým smíchem obou žen. Podvedený manžel, který o tom neměl ani nejmenší tušení, se také srdečně smál.

Všechny tyto a další příběhy svědčí o tom, jakou nevyčerpatelnou studnici lstí ženy ovládají.

Muhammad an-Nafzaví (2001): *Zahrada vůní pro potěchu myslí. 400 let staré pojednání o Arabech a milování*. Překlad a doslov Svetozár Pantůček. Ilustrace a obálka Jaroslava Bičovská. Praha: Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 98–99.

Literatura

(citovaná, použitá, doporučená)

- Abū Muhammad Alī ibn Hazm al-Andalusī (1914): *Ṭauḡ al-ḥamāma*. Petrograd – Leiden: D. K. Pétrof.
- Bishop, Clifford – Husain, Shahrukh – Vitebsky, Piers (2001): Origins – The Evolution of Sexual Culture. In: Bishop, Clifford – Osthelder, Xenia, ed., *Sexualia: From Prehistory to Cyberspace*. Köln am Rhein: Könnemann Verlagsgesellschaft mbH, s. 129–187.
- Bishop, Clifford – Osthelder, Xenia, ed. (2001): *Sexualia: From Prehistory to Cyberspace*. Köln am Rhein: Könnemann Verlagsgesellschaft mbH.
- Bouhdiba, Abdelwahab (1975): *La sexualité en Islam*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Bouhdiba, Abdelwahab (1985): *Sexuality in Islam*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Cestou karavan* (1975). Přeložil Karel Petráček. Praha: Československý spisovatel, 1975.
- Čapková, Eva (1999): Vztah náboženství a umění v islámu. In: Obuchová, Lubica – Müllerová, Petra, ed., *Náboženské motivy v asijském umění*. Praha: Česká orientalistická společnost – Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 37–42.
- Džbán žizně: Stará arabská poezie* (1966). Přeložil Karel Petráček. Přebásnila Jana Štroblová. Praha: Mladá fronta, 1966.
- Enderlein, Volkmar, ed. (1969): *Die Miniaturen der Berliner Bāisonqur-Handschrift*. Leipzig: Insel-Verlag.
- Ettinghausen, Richard (1977): *La peinture arabe*. Genève: Editions d'Art Albert Skira S. A., Flammarion.
- Fleissig, Jiří – Bahbouh, Charif (1993): *Malá encyklopedie islámu*. Praha: Nakladatelství Dar Ibn Rushd.
- Grube, Ernst J. (1973): *Islámské umění*. Praha: Artia.
- Hill, Charlotte – Wallace, William (1999): *Erotikon: Erotische Kunst und Literatur aus aller Welt*. Köln: Benedikt Taschen Verlag GmbH. (Překlad anglického originálu: *Erotica: An Illustrated Anthology of Sexual Art and Literature*, Volumes I, II+III. London: Eddison Sadd Editions Limited, 1992, 1993, 1996.)
- Charvátová, Jitka (1999): Zahrada jako obraz muslimského ráje. In: Obuchová, Lubica – Müllerová, Petra, ed., *Náboženské motivy v asijském umění*. Praha: Česká orientalistická společnost – Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 21–36.
- Charvátová, Jitka (2000): K Pánu svému budete navraceni! In: Obuchová, Lubica, ed., *Svět živých a svět mrtvých*. Praha: Česká orientalistická společnost – Nakladatelství Dar Ibn Rushd, s. 230–241.
- Islám a jeho svět* (1995). Brno: Moravské zemské muzeum, 1995.
- Klinger, Dominik M. (1982): *Erotische Kunst in China, Japan, Indien und Arabien*. Band 3. Nürnberg: DMK-Verlags-GmbH.
- Klinger, Dominik M. (1983): *Erotische Kunst in China, Japan, Indien und Arabien*. Supplementband 3a. Nürnberg: DMK-Verlags-GmbH.
- Klinger, Dominik M. (1984): *Erotische Kunst in China, Japan, Indien und Arabien*. Supplementband 3b. Nürnberg: DMK-Verlags-GmbH.
- Kronhausen, Phyllis – Kronhausen, Eberhard (1978): *The Complete Book of Erotic Art. Erotic Art. Volumes 1 and 2. A Survey of Erotic Fact and Fancy in the Fine Arts*. New York: Bell Publishing Company.
- Kropáček, Luboš (1993): *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad.
- Kropáček, Luboš – Gombár, Eduard – Marková, Dagmar (1999): *Variace na korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR.
- Křikavová, Adéla – Mendel, Miloš – Müller, Zdeněk (1990): *Islám: Ideál a skutečnost*. Praha: Panorama.
- Levy, Reuben (1957): *The Social Structure of Islam*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lo Duca, Giuseppe Maria (1966): *Erotique de l'art*. Paris: La Jeune Parque.
- Lo Duca, Giuseppe Maria (1969): *Histoire de l'érotisme*. Paris: La Jeune Parque.
- Mernissi, Fatima (1975): *Beyond the Veil: Male-Female Dynamics in a Modern Muslim Society*. London: John Wiley and Sons.
- Muhammad an-Nafzaví (2001): *Zahrada vůní pro potěchu myslí. 400 let staré pojednání o Arabech a milování*. Překlad a doslov Svetozár Pantůček. Ilustrace a obálka Jaroslava Bičovská. Praha: Nakladatelství Dar Ibn Rushd.
- Musil, Alois (1907): *Kusejr Amra*, I. Textband, II. Tafelband. Wien: Kaiserliche Akademie der Wissenschaften – Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei.
- Musil, Alois (1932): *Tajemná Amra*. Praha: Novina.
- Neumann, Stanislav Kostka (1925–1926): *Dějiny lásky. Populární obrazy z dějin snubnosti, manželství a prostituce od pravěku až po dobu nejnovější. Podle výsledků bádání moderního a z vědeckých děl nejspolehlivějších sest. a zprac. Hynek Záruba a Jiří Votoček*. 5 svazků – Díl 1. (Láska primitivní), 1925, 359 s., 17 obr. Díl 2. (Láska antická), 1925, 395 s., 18 obr. Díl 3. (Láska středověká), 1925, 509 s., 22 obr. Díl 4. (Láska východní), 1925, 491 s., 22 obr. Díl 5. (Láska novodobá), 1926, 602 s., 26 obr. Praha: Šotek.
- Neumann, Stanislav Kostka (1931–1932): *Dějiny ženy: Populární sociologické, etnologické a kulturně-historické kapitoly*. 4 svazky – Díl 1. (Žena přírodní), 1931, 542 s., 210 obr. Díl 2. (Žena starověká), 1932, 452 s., 172 obr. Díl 3. (Žena středověká a renesanční), 1932, 349 s., 140 obr. Díl 4. (Žena novodobá a moderní), 1932, 512 s., 196 obr. Praha: Melantrich.
- Neumann, Stanislav Kostka (1999): *Dějiny ženy: Populární sociologické, etnologické a kulturně-historické kapitoly*. (Reedice s doplňkem dr. Evženie Kloučkové.) Praha: Otakar II., Euromedia group k. s., Knižní Klub Praha.
- Oliverius, Jaroslav (1995a): Alois Musils Reisebücher. *Archív Orientální*, roč. 63, 1995, s. 410–418.

- Oliverius, Jaroslav (1995b): *Moderní literatury arabského Východu*. Praha: Karolinum.
- Oliverius, Jaroslav (1995c): *Svět klasické arabské literatury*. Brno: Atlantis.
- Petráček, Karel (1977): *Básníci pouště: Arabská poetika devíti století*. Praha: Československý spisovatel.
- Rawson, Philip (1969): *Die erotische Kunst des Ostens*: In: Comfort, Alex, ed., *Weltgeschichte der erotischen Kunst*. Band I. Hamburg: Hoffmann und Campe Verlag.
- Rawson, Philip (1973): *Erotic Art of the East: The Sexual Theme in Oriental Painting and Sculpture*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Robinson, Francis (1996): *Svět islámu: Kulturní atlas*. Praha: Knižní klub.
- Slovník judaismu, křesťanství, islámu* (1994). Praha: Mladá fronta, 1994.
- Tauer, Felix (1984): *Svět islámu: Jeho dějiny a kultura*. Praha: Vyšehrad.
- Tisíc a jedna noc* (1973). Díl druhý. Z arabštiny přeložil Felix Tauer. Praha: Odeon, 1973.
- Walther, Wiebke (1980): *Die Frau im Islam*. Stuttgart: W. Kohlhammer.

O vydání knihy Kruh prstenu 1 se zasloužily laskavou podporou:

Generální sponzor

HOŠEK MOTOR a. s.
Žarošická 17, 628 00 Brno

DOPRAVNÍ STAVBY BRNO, s. r. o.
Trnkova 150, 628 00 Brno-Líšeň

GRANTOVÁ AGENTURA ČESKÉ REPUBLIKY
(Lidská sexualita a kultura: Obecně antropologická a sexuologická analýza – 403/05/2552)

INAUDIT, s. r. o.
Březinova 10, 186 00 Praha 8

KALCŮ, s. r. o., látky*galanterie
Brno–Praha

LCS BUSINESS CENTRE a. s.
Václavská 55, 639 00 Brno

NOVATECH CZ, s. r. o.
Hrnčířská 7, 602 00 Brno

STYL 2000 spol. s r. o.
Koliště 33, 602 00 Brno

TISKÁRNA EXPODATA-DIDOT, spol. s r. o.
Výstaviště 1, 648 75 Brno

AUTOŘI TÉTO KNIHY

Filipský, Jan (23. 3. 1943, Moravské Budějovice), PhDr., CSc., indolog, sanskrtista a tamilista, historik a překladatel; vědecký pracovník Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. V letech 1960–1965 vystudoval obory anglistika, tamilistika a indologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1969 je vědeckým pracovníkem Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. Odborně se zabývá staršími i novějšími dějinami jihoasijského subkontinentu, zvláště drávidské oblasti, staroindickou filozofií a kulturou, tamilskou lidovou poezií, hinduistickou mytologií a mezietnickými vztahy na Šrí Lance. Vydal politický životopis *M. K. Gándhího* (1989), dvě geograficko-historické příručky o Šrí Lance (1972, 1984), *Encyklopedii indické mytologie* (1998) a řadu vědeckých i vědecko-popularizačních časopiseckých statí. Je spoluautorem historické monografie o prvním sjednotiteli Indie císaři Ašókoví (1970), prvního českého překladu *Bhagavadgity* (1976, 2000) ze sanskrtského originálu, vysokoškolské učebnice *Dějiny pravěku a starověku* (1979), zeměpisného a historického přehledu *Indický subkontinent* (1980), sborníků *Bohové s lotosovými očima* (1986, 1997) a *Prameny života* (1982, 1997). Autorsky se rovněž spolupodílel na přípravě rozsáhlé syntézy *Dějiny Indie* (2003) a souborné studie *Dějiny Bangladěše, Bhútánu, Malediv, Nepálu, Pákistánu a Šrí Lanky* (2003). Sestavil a redakčně zpracoval biograficko-bibliografický slovník *Kdo byl kdo – čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté* (1999). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie připravil studii *Indie z perspektivy antropologie sexuality a erotiky* (2007).

Kontakt: PhDr. Jan Filipický, CSc., Orientální ústav Akademie věd České republiky, oddělení Jižní Asie, Pod vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, e-mail: filipsky@orient.cas.cz.

Honcoopová, Helena (1. 11. 1948, Praha), PhDr., japonoložka a historička umění. V letech 1967–1972 absolvovala studia anglistiky a japanistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, 1974–1977 mimořádná studia historie umění, 1972–1983 a od roku 1994 dosud zaměstnána jako kurátor japonských sbírek ve Sběrce orientálního umění Národní galerie v Praze, od roku 2003 je ředitelkou této Sběrky. Devětkrát navštívila Japonsko. Od roku 2004 působí jako členka výboru European Network of Japanese Art Collections (ENJAC). Publikace: *Japanese Graphic Art from the Collection of the National Gallery in Prague* (Tokyo: Óta Memorial Museum of Ukiyoe, 1994), *Sto básní (Hjakunin Isšu)* (antologie japonské poezie z roku 1236, překlad z japonštiny, Praha: Národní galerie v Praze, 1997), *Knihy řezané do dřeva* (Praha: Národní galerie v Praze, 1997), *Japanese Illustrated Books and Manuscripts from the National Gallery in Prague* (spoluautoři M. Koike – A. P. Rezner, Praha: Národní galerie v Praze, 1998), *Japan v knihách Joe Hlouchy* (Revolver Revue, 1999), *O horách v srdci japonských literátů (Kameda Bósai)*, doslov In: Macuo Bašo: *Úzká stezka do vnitrozemí* (Praha: DharmaGaia, 2001), Lubor Hájek: *Bambusy* (kniha in memoriam

Lubora Hájka – úvod a redakce, Praha: DharmaGaia, 2002), *Japanese Woodcuts from the Collection of the National Gallery in Prague* (Kjóto: Kyoto National Museum, 2002), *Zlatý věk ukiyoe* (Praha: Národní galerie v Praze, 2004), *Kunisada – mistr pozdního japonského dřevorezu* (Praha: Národní galerie v Praze, 2005), *Krajiny, ptáci a květiny* (Praha: Národní galerie v Praze, 2006), *Černá na bílé – moderní japonská kaligrafie* (Praha: Národní galerie v Praze a Galerie výtvarných umění v Chebu, 2007).

Kontakt: PhDr. Helena Honcoopová, Národní galerie v Praze, Sběrka orientálního umění, Zbraslav zámek, 156 00 Praha 5, e-mail: honcoopova@ngprague.cz.

Hruška, Blahoslav (5. 5. 1945, Český Brod), profesor PhDr., DrSc., asyriolog, historik a religionista; profesor a zakladatel Katedry religionistiky a teorie náboženství Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, vědecký pracovník Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. V letech 1962–1967 absolvoval obory klínopisné bádání a archeologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současné době je profesorem na Katedře religionistiky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, vědeckým pracovníkem Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze, hostujícím profesorem na Svobodné univerzitě a v Ústavu Maxe Plancka pro dějiny vědy v Berlíně. V letech 1973–1989 byl výkonným redaktorem a 1989–1997 šéfredaktorem mezinárodního vědeckého časopisu *Archiv orientální* (více než 40 vlastních příspěvků). Překládá vědecko-naučnou literaturu (například kapitoly věnované dějinám starověku v knihách a sbornících: *Kronika lidstva* (1993); *Kronika techniky* (1993); *Kronika medicíny* (1994); *Sfinga 2* (1996); *Sfinga 3* (1997); *Svět Mezopotámie* (1998); *Nebe, peklo a nirvána* (1999) a významně se podílí na tvorbě encyklopedií (*Diderot*, 1998–, *Bertelsmannova všeobecná encyklopedie*, 1999–); dále spolupracuje s Českým rozhlasem (pořady *Me-teor a Mikrofórum*) a s Českou televizí (historický seriál *Sfinga, Století válek*). V pedagogické a vědecké práci se zabývá především hospodářskými dějinami a náboženstvím starověkého Předního východu, sumerskými klínopisnými texty, mytologií a mytickým myšlením. Publikoval u nás i v zahraničí řadu vědeckých studií, encyklopedických hesel a knih: *Der Mythenadler Anzu in Literatur und Vorstellung des alten Mesopotamien* (1975); *Mýty staré Mezopotámie (část Sumer)* (1977); *Prameny života* (1982); *Pod babylónskou věží* (1987); *Tradiční obilnářství staré Mezopotámie* (1992); *Kulturní život starého Sumeru* (1995); *Sumerian Agriculture: New Findings* (1995); *Duchovní prameny života (část Sumer)* (1997) aj. Zejména v člancích časopisu *Nový Orient* přiblížil českým čtenářům historické a kulturní dědictví sumerské civilizace v dávné Mezopotámii. Je stálým spolupracovníkem výboru Mezinárodní asociace asyriologů (Amsterdam, Paříž) a členem mezioborového týmu Sumerian Agriculture Group se sídlem v Cambridgi, v červenci 1996 byl jedním z hlavních organizátorů 43. Mezinárodního kongresu asyriologů v Pra-

ze, v letech 1994–1997 řídil rozsáhlý grantový projekt *Encyklopedie starého Předního východu*, který se stal základem stejnojmenné knižní publikace (Praha: Libri, 1999). Její publikace získala v roce 2000 Cenu Akademie věd České republiky. Od roku 1996 pracuje na samostatném projektu *Poznání bez soustavy pojmů* v prestižním Ústavu Maxe Plancka pro dějiny vědy v Berlíně, kde také pořádá semináře. V Německém archeologickém ústavu (DAI) v Berlíně se podílí na projektu *Forschungsarchiv* (staré ruské výzkumy v Příkaspí a Kavkazsku). Na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze akreditoval magisterské studium religionistiky, byl členem Akademického senátu a přednáší studentům dějiny Izraele ve starověku, přehled světových náboženství, kulturní dějiny starého Předního východu a Úvod do klínového písma a sumerštiny spojený s četbou textů. Na Západočeské univerzitě v Plzni se podílí na výuce sociální a kulturní antropologie (*Duchovní svět starověkého Předního východu, Vliv náboženských systémů Předního východu na křesťanství*). Působí též jako školitel v postgraduálním studiu, a to i na jiných fakultách Univerzity Karlovy v Praze a na univerzitách v Brně, Olomouci a Plzni.

Kontakt: Prof. PhDr. Blahoslav Hruška, DrSc., Orientální ústav Akademie věd České republiky, Pod vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, e-mail: hruska@orient.cas.cz; Katedra religionistiky a teorie náboženství Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Pacovská 350/4, 140 00 Praha 4.

Kandert Josef (22. 7. 1943, Praha), profesor PhDr., CSc., etnolog a sociokulturní antropolog; vedoucí Katedry sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1966 absolvoval obory etnografie, folkloristika a afrikanistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1969 byl vědeckým pracovníkem Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur v Praze, od roku 1998 je vedoucím Katedry sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Výzkumy prováděl v Nigérii, na Pobřeží Slonoviny, v Etiopii, v Zimbabwe a také na Slovensku. Od roku 1992 přednáší sociální a kulturní antropologii na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Je autorem knihy *Afrika* (1984) a dalších monografií a článků věnovaných africkým kulturám a problematice společenských vztahů „přírodních“ národů. Absolvoval četné badatelské a přednáškové pobyty v Nigérii, Portugalsku, USA, ve Velké Británii a v dalších zemích. Je členem Národopisné společnosti, European Association of Social Anthropologists a Slovenské národopisné společnosti.

Kontakt: Prof. PhDr. Josef Kandert, CSc., Katedra sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, U Kříže 8, 159 00 Praha 5-Jinonice, e-mail: kandert@mbox.fsv.cuni.cz.

Kašpar, Oldřich (6. 1. 1952, Jestřebí), docent PhDr., CSc., amerikanista, etnolog, historik, překladatel a spisovatel; docent Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a člen korespondent Mexické akademie historie. V roce 1974 absolvoval obory historii a bohemistiku na Univerzitě Palackého v Olomouci. V současné době působí jako docent na Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Je členem České národopisné společnosti, ediční rady Encyklopedie českých dějin, Asociación Española de los Nahuatlats, redakční rady odborného časopisu *Kámen*, redakční rady časopisu *Western World*, Komise pro

sbírkotvornou činnost Náprstkova muzea. V odborné práci se zabývá zvláště dějinami a kulturou předkolumbovské Ameriky, dějinami česko-španělsko-hispanoamerických vztahů, působením českých jezuitů 17. a 18. století v Novém světě, zvláště v Mexiku. V letech 1984–2004 působil jako hostující profesor na Kubě (Universidad de la Habana), ve Španělsku (Universidad Complutense de Madrid), v Mexiku (Universidad Ibero-Americana, Ciudad de México; Universidad Autónoma Nacional de Querétaro, Universidad San Nicolás de Hidalgo, Morelia; Universidad Nacional Autónoma de Baja California, Tijuana) a ve Slovinsku (Univerzita v Ljubljani). Zúčastnil se řady mezinárodních kongresů a sympozií v Anglii, Francii, Itálii, Mexiku, Rakousku, ve Španělsku a na Kubě. V roce 2004 byl koordinátorem jedné ze sekcí Mezinárodního kongresu evropských amerikanistů v Bratislavě. Publikoval několik desítek knih, učebních textů a stovky studií u nás i v zahraničí. Z odborných publikací a edicí: *Nový svět v české a evropské literatuře 16.–19. století* (Praha 1983); *Tam za mořem je Amerika: Dopisy a vzpomínky českých vystěhovalců do Ameriky v 19. století* (Praha 1986); *Zlato v rouše smrti: Antologie z evropských a amerických kronik o dobývání Tenochtitlánu a Tahuantinsuyu* (Praha 1990); *Los Jesuitas Checos en la Nueva España (1678–1767)* (México 1991); *Zámořské objevy 15. a 16. století a jejich ohlas v českých zemích* (Praha 1992); *Légendes et contes des Aztèques* (Paris 1995); *Märchen der Azteken* (Hanau 1995); *Neuvadnou mé květy, neumlknou mé písně: Výbor z aztécké, kečuánské a mexické poezie* (Praha 1996); *Děti Opeřeného hada: Mýty, legendy a pohádky mexických Indiánů* (Praha 1996); *Ninigo a stvoření světa: Mýty, legendy a pohádky Indiánů Jižní Ameriky* (Praha 1996); *El Nuevo Mundo y el Corazón de Europa* (Praha 1997); *Dějiny Mexika* (Praha 1999); *Kouzelný strom: Mýty, legendy, pohádky a humorky Latinské Ameriky a Karibské oblasti* (s Evou Mánkovou, Praha 2001). Autorsky se také podílel na publikaci *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky* (Praha 1996) a to hesly hispanoamerických autorů období conquisty a kolonie. Z beletrie: *Tajemství vlčí rokle* (Praha 1998); *Svatyně smrti aneb Stříbrný Tezcatlipoca* (Praha 1991, druhé vydání 1994); *Koruna a srdce Evropy: Na cestu do Španělska* (Olomouc 1992); *Smrtí život nekončí: Příběh českého misionáře na Amazonce* (Praha 1993); *Toulky magickým světem Mexika* (Praha 2000). Z překladů: José López Portillo y Pacheco, *Příchod Opeřeného hada: Quetzalcóatl* (Praha 1989); Nejkrásnější pohádky z celého světa (se Šárkou Belisovou, Praha 1997); Kolektiv autorů, *Velký atlas zaniklých civilizací* (Bratislava 2000); Hernán Cortés, *Dopisy: Druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu* (s Evou Mánkovou, Praha 2000). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 8. svazek *Předkolumbovská Amerika z antropologické perspektivy (Karibská oblast, Mezoamerika, Andský areál)* (2002). Byl autorem výstav *Zámořské objevy a jejich ohlas v českých zemích* (Vojenské historické muzeum, Praha, 1992) a *Tadeáš Haenke – český účastník Malaspiny výpravy* (Vojenské historické muzeum, Praha, 1994).

Kontakt: Doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc., Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: oldrich.kaspar@ff.cuni.cz.

Kolmaš, Josef (6. 8. 1933, Těmice u Hodonína), profesor

PhDr., DrSc., sinolog a tibetolog, sociokulturní antropolog, překladatel; emeritní ředitel Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze (1994–2002) a emeritní profesor Masarykovy univerzity v Brně. Po gymnazijních studiích na Velehradě a v Kyjově (1945–1952) absolvoval v letech 1952 až 1957 obory čínština a dějiny Dálného východu na Filologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a v letech 1957 až 1959 tibetský jazyk a literaturu na Ústředním národnostním ústavu v Pekingu. Od roku 1959 do roku 2003 působil v Orientálním ústavu, kde v letech 1961–1964 absolvoval interní vědeckou aspiranturu v oboru tibetanistiky. Působil jako Visiting Lecturer na Australian National University v Canberrě (1966), byl profesorem tibetštiny na Státní jazykové škole v Praze (1975–1994); v roce 1997 se habilitoval v oboru antropologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně (*Antropologické struktury zemí východní a vnitřní Asie a jejich místo v současném světě: Fenomén sociokulturního přenosu*), v roce 2003 byl jmenován profesorem antropologie na Masarykově univerzitě v Brně. V letech 1994–2003 byl členem redakčních rad *Archivu orientálního* a *Nového Orientu*. Je členem International Association for Tibetan Studies (1979), European Association of Chinese Studies (1990). V letech 1993–2001 byl členem Vědecké rady Akademie věd České republiky v Praze. Od roku 1998 je členem ediční rady Edice Scientia Nadace Universitas Masarykiana v Brně, od roku 2003 členem Vědecké rady Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, v letech 2004–2005 byl členem redakční rady časopisu *Univerzitní noviny* (Brno). V odborné práci se zabývá sociokulturní antropologií a politickými a kulturními dějinami Číny a Tibetu, tibetskou historiografií, klasickou tibetskou a čínskou literaturou, tibetským buddhismem a bibliografií tibetského a tibetologického písemnictví. Překládá z čínštiny, tibetštiny a některých evropských jazyků. Publikoval a nás i v zahraničí řadu vědeckých knih, překladů a odborných statí, mimo jiné *Bibliography of Sino-Tibetan Languages*, sv. 2 (Wiesbaden 1963, spoluvydavatel); *Tibet and Imperial China: A Survey of Sino-Tibetan Relations up to the End of the Manchu Dynasty in 1912* (Canberra 1967); *A Genealogy of the Kings of Derge (Sde-dge'i rgyal-rabs)* (Prague 1968); *Tibetan Manuscripts and Blockprints in the Library of the Oriental Institute Prague* (Prague 1969); *Prague Collection of Tibetan Prints from Derge, I–III* (Wiesbaden – Prague 1971–1996); *Mezinárodní konference o otázkách statusu a hranic Tibetu (Simla, 1913–1914)* (Praha 1975); *Tibetan Books and Newspapers (Chinese Collection) with Bibliographical Notes* (Wiesbaden – Prague 1978); *The Iconography of the Derge Kanjur and Tanjur* (New Delhi 1978, 2002); *ABC cestovatelů, mořeplavců, objevitelů* (Praha 1979, ve spolupráci s Ivanem Hrbkem); *Ferdinand Stoliczka (1838–1874): The Life and Work of the Czech Explorer in India and High Asia* (Wien 1982); *Chinese Studies on Tibetan Culture* (New Delhi 1983); *The Ambans and Assistant Ambans of Tibet (A Chronological Study)* (Prague 1994); *Buddhistická svatá písma. Šestnáct arhatů* (Praha 1995); *Svět tibetského buddhismu* (Praha 1996, spoluautor); *Vzpomínka na Tibet / Recalling Tibet* (Oslo – Praha 1997, spoluautor); *Tibet: dějiny a duchovní kultura* (Praha 2004); *Suma tibetského písemnictví* (Praha 2004). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 11. svazek *Tibet z antropologické perspektivy* (2002), 12.

svazek *Smrt a pohřbívání u Tibetanů* (2003), 16. svazek *První Evropané ve Lhase (1661) (Kircherovo resumé Grueberovy cestovní zprávy. Latinský text a český překlad)* (2003) a 21. svazek (s Jaroslavem Malinou) *Čína z antropologické perspektivy* (2005). Překlady z čínštiny: Po Tü-i, *Drak z černé tůně* (Praha 1958, 1964, v básnické spolupráci s J. Štroblovou); Fa-sien, *Zápisky o buddhistických zemích* (Praha 1972, 1995); Po Tü-i, *Dallovník v meruňkovém sadu* (Praha 1996, v básnické spolupráci s J. Štroblovou); Süan-cang, *Zápisky o západních krajinách za Velkých Tchangů* (Praha 2002). Překlady z tibetštiny: *Bajka o ptácích a opicích* (Praha 1965); *Černý mrak v bílém. Tibetská lidová poezie* (Praha 1976, Ostrava 2000, Praha 2005, v básnické spolupráci s J. Štroblovou); *Tibet, v knize Prameny života. Obraz člověka a světa ve starých kulturách* (Praha 1982, s novým názvem *Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích*, Praha 1997); Sakjapandita, *Pokladnice moudrých rčení* (Praha 1984, 1988, Praha – Litomyšl 2006, v básnické spolupráci s J. Štroblovou); *Tibetská kniha mrtvých. Bardo thödol. Vysvobození v bardu skrze naslouchání* (Praha 1991, 1995, 1998, 2001, 2004, 2007; též ve slovenském překladu, *Tibetská kniha mrtvých*, Praha 1998); *Jádro transcendentální moudrosti* (Praha 1992); *Nangsa Öbum. Mysterium o životě a zmrtvýchvstání krásné paní Nangsy* (Praha 1993); Sönam Gjalčchän, *Zrcadlo králů. Tibetská kronika 14. století* (Praha 1998). Překlady z ruštiny: *Čína. Čínský jazyk* (Praha 1957, spolupřekladatel); G. C. Cybikov, *Cesta k posvátným místům Tibetu* (Praha 1987, 2001). Překlady z angličtiny: XIV. dalajlama, *O Tibetu a tibetském buddhismu* (Praha 1992, spolupřekladatel); *Svoboda v exilu. Autobiografie 14. dalajlamy* (Praha 1992); Roy Willis, *Mytologie světa. Ilustrovaný průvodce* (Praha 1997, spolupřekladatel); W. D. Žagabpa, *Dějiny Tibetu* (Praha 2000); Tarthang Tulku, *Starověký Tibet* (Praha 2006). Překlady z latiny a francouzštiny: Karel Slavíček, *Listy z Číny do vlasti a jiná korespondence z evropskými hvězdáři (1716–1735)*, Praha 1995 (překlad do čínštiny, *Čung-kuo laj-sin* [Listy z Číny], Čeng-čou 2002). Překlad z němčiny: *Lexikon východní moudrosti. Buddhismus, hinduismus, taoismus, zen* (Praha – Olomouc 1996, spolupřekladatel). Odborný editor cestopisných a jiných knih o Tibetu, autor odborných úprav, předmluv, doslovů, poznámek apod.: Arnošt Černík, *Trůny bohů. K nebytčným štítům Himálaje* (Praha 1964, 1972); Láma Yongden [Lama Jongdän] a Alexandra David-Néelová, *Mipam, lama s Paterou moudrostí* (Praha 1969, 1990, Kutná Hora 2000); Evariste-Régis Huc, *Cesta do Lhasy* (Praha 1971, s novým názvem *Putování Tibetem L. P. 1845–1846*, Praha 2002); Heinrich Harrer, *Sedm let v Tibetu. Můj život na dvoře dalajlamy* (Praha 1972, 1998); Ippolito Desideri, *Cesta do Tibetu* (Praha 1976, 2001); W. Y. Evans-Wentz, *Milaräpa. Velký tibetský jógin* (Praha 1996); Helmut Uhlig, *Tibet. Tajemná země na střeše světa* (Praha 2002); Patrick French, *Tibet, Tibet. Historie ztracené země* (Praha 2004); Fosco Maraini, *Skrutý Tibet* (Praha – Litomyšl 2004). Josef Kolmaš je držitelem medaile Kőrösi Csoma Sándora (Budapest, 1984), Zlaté plakety Františka Palackého (Akademie věd ČR, 1993), několika nakladatelských cen ad. K 70. narozeninám mu byl věnován sborník *Studia Sinica et Tibetica* (Dedicated to Josef Kolmaš to His 70th Birthday). *Archiv orientální*, roč. 71, 2003, č. 3, s. 245–489. A dále Martin Slobodník (2003): Vědecká dráha na pomezí *sinica* a *tibe-*

tica – k životnému jubileu profesora Josefa Kolmaša. *Studia Orientalia Slovaca*, 2, s. 23–27 (Bratislava).

Kontakt: Prof. PhDr. Josef Kolmaš, DrSc., Čihákova 30, 190 00 Praha 9, telefon: 284 823 782, e-mail: kolmas@post.cz. **Králík**, Miroslav (28. 1. 1973, Brno), RNDr., Ph.D., antropolog; odborný asistent Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a statutární zástupce vedoucího ústavu. Absolvent magisterského a doktorského studijního programu a rigorózního řízení v oboru antropologie na Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Diplomová práce: *Otisky prstů a dlaní na keramickém materiálu* (2000), vedoucí práce: Doc. MUDr. Vladimír Novotný, CSc.; rigorózní práce: *Otisky prstů na Věstonické venuši* (2003); disertační práce: *Paleodermatoglyfika. Analýza otisků prstů na pravěké keramice: teoretická východiska, metodologické problémy a praktická doporučení* (2004), školitel: Doc. MUDr. Vladimír Novotný, CSc. Zabývá se zejména rozvíjením metod analýzy otisků prstů na pravěkých a historických keramických artefaktech, antropologií sexuality a metodologií vědy. V roce 2000 získal Cenu Biologické sekce, v roce 2004 Cenu rektora Masarykovy univerzity v Brně pro nejlepší studenty doktorského studijního programu. Kontakt: RNDr. Miroslav Králík, Ph.D., Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Vinařská 5, 603 00 Brno, e-mail: kralik@sci.muni.cz.

Křikavová Adéla (9. 8. 1938, Praha – 3. 8. 2002, Samopše), PhDr., CSc., íránistka, islamistka; vědecká pracovnice Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. V roce 1962 absolvovala oborovou kombinaci ruština a gruzínština, v letech 1968–1973 obory perština, arabština, dějiny a kultura islámských zemí na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Zabývala se perštinou a dějinami Íránu, dějinami Kurdů, dále islámským uměním a otázkou vztahu islámu a přírody, islámskou historickou ekologií, vzhledem k Íránu rovněž šíťským islámem. Je autorkou nebo spoluautorkou publikací *Kurdové, Čerkesové* (1984), *Islám – ideál a skutečnost* (1990); *Judaismus, křesťanství a islám* (1994); *Islám a jeho svět* (1995); *Krajina jako domov* (1996); a řady statí v odborném i populárním tisku. Pedagogicky působila na vysokých školách, často přednášela na veřejnosti. Byla předsedkyní České orientalistické společnosti, členkou redakce časopisu *Nový Orient*.

Lomová, Olga (31. 5. 1957, Podbořany), docentka PhDr., CSc., sinoložka; docentka Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1981 absolvovala sinologii a orientalistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současné době v Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze přednáší dějiny čínské literatury, klasickou (a příležitostně i moderní) čínskou poezii, klasickou čínštinu a ideologii ve vztahu k literatuře a umění v Čínské lidové republice. Čínskou literaturou obecně a klasickou poezií zejména se zabývá i v odborné práci. Publikovala *Čítanku tchangské poezie* (1995); *Poselství krajiny: Obraz přírody v díle tchangského básníka Wang Weje* (1999); *Ach běda, přeběda: Oplakávání mrtvých ve středověké Číně* (s Yeh Kuo-liangem, 2005); připravila k vydání přednášky profesorky Lin Wen-yüeh (*Devět zastavení s čínskou básní*, 1999); je editorkou sborníků odborných studií o kultuře Dálného východu: *Acta Universitatis Caroli-*

nae – Orientalia Pragensia XIV (2002), *Recarving the Dragon – Understanding Chinese Poetics* (2003). Usiluje o zpřístupnění prací českých sinologů starší generace českému i mezinárodnímu publiku. K vydání editorsky připravila anglický překlad kulturního cestopisu Jaroslava Průška *Sestra moje Čína (My Sister China)*, 2002) a dále nové vydání překladu Berty Krebsové knihy – Lao-c': *Tao te ťing* (1997) a překlad Jaroslava Průška Pchu Sung-lingových povídek *Zkazky o šesteru cest osudu* (2004). Překládá z čínštiny staré kriminální příběhy (1989, 1996), poezii i prózu moderních autorů (1989, 1997), podílela se na překladu básní tchangského excentrika a čchanového světce Chan-šana (1996), je autorkou úplného překladu Lu Jüho *Knihy o čaji* (2002). Publikovala a publikuje ve sbornících česko-čínské společnosti a v časopisech *Revolver revue*, *Literární noviny*, *Pěší zóna*, *Nový Orient* a další.

Kontakt: Doc. PhDr. Olga Lomová, CSc., Ústav Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 116 38 Praha 1, e-mail: olga.lomova@ff.cuni.cz.

Löwensteinová, Miriam (25. 5. 1958, Praha), docentka, PhDr., Ph.D., koreanistka; docentka Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1982 absolvovala koreanistiku a rusistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, roce 2002 obhájila doktorskou práci na téma *Kim Man-džungŭv Kuunmong – Sen devíti z oblaků v kontextu tzv. staré prózy kodá sosöl*, v roce 2006 se habilitovala na základě práce *Historická vyprávění z doby Tří království a Sjednocené Silly*. Zabývá se starší i novodobou korejskou literaturou, etnografií, kulturou i starší historií. Publikuje články a stati u nás i v zahraničí, překládá. Z knižních překladů: Kim Man-džung, *Sen devíti z oblaků* (1992); *Hvězda blesku* (1992); *Vyprávění z dlouhé chvíle* (1997); *Písň z druhého břehu*, (1997), *Květy okamžiku* (2005). Dále je autorkou prvních přehledných dějin moderní korejské literatury mimo Koreu – *Dějiny moderní korejské literatury* (1998), spoluautorkou *Studii z dějin starší korejské literatury* (2006) a *Encyklopedie mytologie Japonska a Koreje* (2006). Podílela se i na překladu *Dějin Koreje* (2000). V současné době je v tisku další překlad korejského románu 20. století a *Slovník korejských spisovatelů*. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsala 30. svazek *Korea: Historická vyprávění z doby Tří království a Sjednocené Silly* (2006).

Kontakt: Doc. PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D., Ústav Dálného východu Filozofické fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 116 38 Praha 1, telefon: 224 491 424, fax: 224 491 423, e-mail: mlowensteinova@yahoo.com.

Macúchová, Klára (28. 10. 1959, Praha), Mgr., japanoložka a překladatelka. V roce 1990 absolvovala orientalistiku a japanologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a působila jako odborná asistentka v Orientálním ústavu Československé akademie věd (nyní Akademie věd České republiky) v Praze. V současné době je odbornou asistentkou v Kabinetu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se zejména moderní japonskou literaturou. Publikuje recenze, časopisecky překlady moderní japonské beletrie, knižně vyšel román *Sansirō* Nacume Sosekiho (Praha: Argo – Brody, 1996) a *Zlatý pavilón* Jukia Mišimy (Praha: Brody, 1998).

Kontakt: Mgr. Klára Macúchová, Doudova 20, 147 00 Praha 4, e-mail: macuki@mbox.vol.cz.

Maiello, Giuseppe (10. 6. 1962, Neapol), Dr., Ph.D., italský sociokulturní antropolog, historik a politolog; odborný asistent Katedry sociálních věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice. V Neapoli, kde se narodil, vystudoval politologii, specializoval se na historii střední a východní Evropy a napsal doktorskou práci *Počátky Českého státu*. V České republice žije trvale od roku 1992. Zabývá se antropologií smrti, sexuality a náboženství. V akademickém roce 1997–1998 na Katedře slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy vedl seminář *Náboženské myšlení starých Slovanů*. Od roku 1998 do roku 2006 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze přednášel *Úvod do dějin slovanských národů*. V roce 1999–2000 vedl při Kabinetu společenských věd, kultury a umění Filmové fakulty Akademie múzických umění v Praze seminář o *Upírech*, zde také do roku 2004 přednášel *Úvod do dějin náboženství*. Problematika původu upírství se stala tématem jeho disertační práce a monografie *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy* (2004). V současnosti spolupracuje s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy (Katedra kulturologie), s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy, kde vede kurz *Antropologie smrti*, s Filozofickou fakultou Západočeské univerzity (Katedra politologie a mezinárodních vztahů) a s Filozofickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně (Ústav slavistiky). Přispívá k propagaci české vědecké literatury o raném středověku, například několika překlady a recenzemi publikovanými v italském slavistickém časopisu *Europa Orientalis*, aj. Na české půdě usiloval o to, aby se antropologické kulturní studie staly součástí výuky kateder slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Kromě toho publikoval v češtině rozsáhlou prezentaci o *Základních směrech italské slavistiky v posledních padesáti letech*. Je členem celostátního výboru *Spolku česko-lužického* a zakladatelem spolku *Rodná víra*.

Kontakt: Dr. Giuseppe Maiello, Ph.D., Katedra sociálních věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, Studentská 84, 532 10 Pardubice, e-mail: giuseppe.maiello@upce.cz.

Malina, Jaroslav (11. 4. 1945, Dolní Bučice u Čáslavi), profesor PhDr., DrSc., socio-kulturní antropolog, archeolog a spisovatel; profesor antropologie a vedoucí Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity (od roku 1999). Vystudoval Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (1967), PhDr. (1968), docent pro obor antropologie (1993, *Experimentální metody a jejich aplikace v antropologii a příbuzných disciplínách*), DrSc. (1994), profesor antropologie (1995). Člen oborové rady Biologie, předseda oborové komise Antropologie, předseda komise pro státní závěrečné zkoušky v bakalářském, magisterském a doktorském studijním programu v oboru Antropologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně, předseda habilitačních a profesorských komisí v oboru Antropologie aj. Je rovněž členem našich a zahraničních grémií a institucí (Vědecká rada Národní galerie v Praze, Vědecká rada Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Komise pro udělení Ceny města Brna, Společnost pro podporu univerzitních aktivit v Brně a Praze aj.). Počátkem devadesátých let minulého století spolu s profesorem Janem Benešem a docentem Vladimírem Novotným založil Katedru antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně jako vědecko-pedagogické pracoviště moderní integrální biolo-

gicko-socio-kulturní antropologie, která navázala na věhlasný Sukův Antropologický ústav, jehož činnost byla v letech 1948–1989 z ideologických důvodů redukována. V roce 1993 spoluzaložil Nadaci Universitas Masarykiana (od roku 2004 Nadace Universitas), stal se jejím předsedou, dále předsedou Výboru Ceny Karla Engliše a předsedou Výboru Ceny Nadace Universitas Masarykiana. Zakladatel a šéfredaktor časopisu *Univerzitní noviny – List Masarykovy univerzity a Nadace Universitas Masarykiana* (od roku 2003 *Univerzitní noviny – List Nadace Universitas [Masarykiana] a Společnosti pro podporu univerzitních aktivit*), který vycházel v letech 1993–2005, zakladatel a editor šesti nadačních knižnic – Beletrie, Heureka, Miscellanea, Osobnosti, Scientia, Scintilla, kde bylo dosud publikováno více než sto svazků. V roce 2006 založil odborný časopis *Anthropologia Brunensis: Mezinárodní časopis pro obecnou (biologicko-socio-kulturní) antropologii a příbuzné obory*. Byl řešitelem nebo spoluřešitelem řady projektů podpořených Grantovou agenturou České republiky (GA ČR) a Fondem rozvoje vysokých škol (FRVŠ); v současné době (2007) je řešitelem dvou projektů GA ČR (*Lidská sexualita a kultura: obecně antropologická a sexuologická analýza; Antropologie smrti: komparační sociokulturní analýza umírání, smrti, pohřebních ritů a rituálů*) a jednoho projektu FRVŠ (*Zavedení nového předmětu Antropologie občanské společnosti*). Přednáší Úvod k antropologii, Antropologii starověku, Antropologii sexuality a další témata, vede Antropologický seminář. V letech 2001–2005 absolvovalo pod jeho vedením devět studentů doktorského studijního programu, v současné době je školitelem třinácti doktorských studentů. V odborné práci se zabývá tématy z oblasti experimentální, socio-kulturní a filozofické antropologie a archeologie, petroarcheologie a filozofie vědy. Kromě více než dvou set studií, článků a esejů v odborných časopisech publikoval u nás i v zahraničí na tři desítky knih: *Anwendung der Petrographie in der Archäologie*, 1970 (s Jindřichem Štelclem), *Archeologie: Jak a proč?*, 1975, *Základy petroarcheologie*, 1975 (s Jindřichem Štelclem), *System of Analytical Archaeography*, 1977, *Metody experimentu v archeologii*, 1980, *Archaeology Yesterday and Today: The Development of Archaeology in the Sciences and Humanities*, 1990 (se Zdeňkem Vašíčkem), *Kámen a hlína jako ekofakt a artefakt ve vývoji životního prostředí*, 1991, *O tvořivosti ve vědě, politice a umění*, I–III, 1993 (s kolektivem autorů), *První císař*, 1994, *Čína z antropologické perspektivy*, 2005 (s Josefem Kolmašem), *Slovník antropologie občanské společnosti*, 2006 (s Marií Dohnalovou), *Antropologický slovník aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk*, 2007 (s kolektivem autorů) aj. V roce 1993 inicioval rozsáhlý vědecko-umělecký projekt několikavazkové knihy a výstavy *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* (po preprintech čtyř svazků publikovaných v letech 1999–2003 začalo dílo v definitivní podobě vycházet od roku 2007). V roce 2000 zahájil dlouholetý vědecko-pedagogický projekt *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů*, v jehož rámci pod jeho editorským vedením a za autorského přispění řady významných odborníků bylo dosud publikováno třicet svazků; v roce 2006 bylo zahájeno publikování

čtvrté desítky. Vydal také vědecko-naučné a umělecko-naučné knihy obracející se k záhadám dávné minulosti a lidské tvořivosti: *Vzpomínky na minulost aneb Experimenty odhalují tajemství pravěku*, 1982, 1992, *Zasáhli mimozemšťané a katastrofy do vývoje lidstva?*, 1988, *Obdivuhodný člověk: Úvahy o lidské tvořivosti*, 1991, *Dvacet nejvýznamnějších archeologických objevů dvacátého století*, 1991, *Jak vznikly největší monumenty dávnověku*, 1994 (s Pavlem Pavlem), *Adolf Born*, 1995 (s kolektivem autorů), *Olbram Zoubek*, 1996 (s kolektivem autorů), *Alois Mikulka*, 2001, *Vincenc Makovský*, 2002 (s Jiřím Hlušíčkou a Jiřím Šebkem), *Vladimír Preclík*, 2002 (s kolektivem autorů), *První císař: Tvůrce Číny a osmého divu světa*, 2004, *Zdeněk Macháček*, 2005 (s Ninou Dvořákovou), *Nadace Universitas Masarykiana: 1993–2004*, 2005, *Bohumír Matal*, 2006 (s Ludvíkem Kunderou a Kateřinou Svobodovou) aj. Zasahuje i za hranice vědecké a vědecko-naučné činnosti a projevuje se na poli beletrie: *Amor: Počítačový systém k automatickému generování milostných scén*, 1993, *První pozemšťan: Zpráva o archeologickém podvrhu století*, 1995, *Světová katastrofa a jiné povídky s neblahým koncem*, 1996, *Smrt profesora a jiné příběhy z univerzitního prostředí*, 1997 aj. Malinovy vědecké a vědecko-naučné knižní publikace vyšly u nás a v cizině v angličtině, bulharštině, francouzštině, italštině, němčině, rumunštině, ruštině a slovenštině (Academia, Cambridge University Press, Editura Artemis, Electa, Mysl, Obzor, Progress aj.) v celkovém nákladu více než půl milionu výtisků. Obdržel dvakrát Cenu rektora Masarykovy univerzity v Brně za významný tvůrčí čin (1995, 1997), Cenu města Brna (1997) v oblasti společenských věd, 3. cenu a Čestné uznání na 18. knižním veletrhu Libri v Olomouci za knihy *Vladimír Preclík a Vincenc Makovský* (2003), Cenu Akademického nakladatelství CERM za nejlepší knihu roku (*První císař: Tvůrce Číny a osmého divu světa*) (2005).

Kontakt: Prof. PhDr. Jaroslav Malina, DrSc., Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Viničská 5, 603 00 Brno, e-mail: jmalina@sci.muni.cz.

Maršálek, Jakub (22. 12. 1972, Praha), Mgr., Ph.D., sinolog a archeolog; odborný asistent Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V letech 1991 až 1997 absolvoval obor sinologie na Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a obor pravěká a raně středověká archeologie na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou téže fakulty. Roku 2003 získal doktorát v oboru Dějiny a kultury zemí Asie a Afriky. Od roku 1999 působí jako asistent na Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V rámci studia i odborné práce absolvoval několik pobytů v Číně: v letech 1994 až 1995 roční studijní stáž na Pekingské univerzitě, kde studoval čínštinu a archeologii, v červnu 2002 se zúčastnil mezinárodního projektu (vedeného Archeologickým ústavem Čínské akademie věd) povrchového archeologického průzkumu v provincii Henan v centrální Číně. Účastní se rovněž mezinárodního projektu počítačové databáze starověkých čínských textů *Thesaurus Linguae Sericae*, kde má na starosti části týkající se hmotné kultury čínského starověku, starověkých čínských dějin a historické geografie starověké Číny. Hlavními oblastmi jeho zájmu jsou dějiny a archeologie pravěké a starověké Číny, především problematika formování prvních čínských států. Mimoto se věnuje i otázce vztahů Číny se stepními kul-

turami v pravěku a starověku. Magisterské studium ukončil diplomovou prací *Odras společenské struktury kultury Erlitou v jejím pohřebním ritu* (1997), postgraduální studium disertační prací *Sociální analýza pohřebišť pozdního neolitu (cca 3000–2000 př. n. l.) na území provincie Shandong* (2003). Problematice pravěké a starověké Číny, stejně jako stepních kultur, věnoval několik článků v odborných periodikách a sbornících: *Katakombní kulturní komplex na Ukrajině a v přilehlých oblastech* (in: *Præhistorica*, XXIV, Praha 1999), *The Views of History in the Western Zhou Period* (in: *Acta Universitatis Carolinae – Philologica* 1, *Orientalia Pragensia* XIV, Praha 2001), *Vývoj v povodí Dlouhé řeky od počátku neolitu po sjednocení Číny* (in: *Plynutí času na Dlouhé řece*, Praha 2002), *Duchovní představy v rané Číně* (in: *Z myšlenek a představ Žluté země*, CDrom, Brno 2002), *Obřady, politika, hmotná kultura* (in: *Posvátno v životě člověka*, I a II, Praha 2003), *Šamani a šamanismus v rané Číně* (in: *Posvátno v životě člověka*, I a II, Praha 2003).

Kontakt: Mgr. Jakub Maršálek, Ph.D., Ústav Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: marsalekj@yahoo.com.

Oliverius Jaroslav (8. 5. 1933, Praha), profesor PhDr., CSc., orientalista (arabistika, hebraistika); profesor Ústavu Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1956 absolvoval obory arabistika a hebraistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současné době je profesorem Ústavu Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde je jako orientalista odborně zaměřen na dějiny arabské literatury a moderní spisovnou arabštinu. Publikoval mnoho studií a článků vztahujících se k moderní arabské, zejména egyptské literatuře, k egyptské literární kritice a k středověké arabské lidové literatuře. Pravidelně recenzuje vědecké práce z oboru arabistiky a hebraistiky pro naše a zahraniční časopisy. Je autorem nebo spoluautorem řady skript a studijních textů a učebnice *Egyptská hovorová arabština* (s Rudolfem Veselým, 1. vydání 1965, 4. vydání 1982); *Kapitoly ze syntaxe moderní spisovné arabštiny* (1998); *Kapitoly z frazeologie a idiomatiky moderní spisovné arabštiny* (Praha: Set Out 2004). Vydal *Moderní literatury arabského Východu* (Praha: Karolinum, 1995) a v brněnském nakladatelství Atlantis knihu *Svět klasické arabské literatury* (1995). Má také rozmanité práce populárně vědecké. Přeložil z arabštiny román *Skandál v Káhiře* od egyptského spisovatele Nagíba Mahfúze (Praha: Odeon, 1968) a bajky *Kalíla a Dimna. Bidpájovy bajky* (Praha: Gema Art – Dar Ibn Rushd 2004). K 650. výročí jubilea Univerzity Karlovy mu byla udělena Pamětní medaile Univerzity Karlovy.

Kontakt: Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc., Ústav Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, telefon: 221 619 691.

Olivová, Lucie (27. 3. 1956, Praha), docentka, Ph.D., sinoložka. Vystudovala dějepis, čínštinu a italštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, později absolvovala postgraduální studium na Kalifornské univerzitě v Berkeley, USA, kde se specializovala na čínskou literaturu pozdního císařství a na dějiny čínského umění. Několik let strávených v Číně a na Taiwanu využila především k dalšímu studiu a cestování. Pracovala v Čínském oddělení Britské knihovny v Londýně, v Národní galerii v Praze, v Ústavu Dálného východu Filozofic-

- ké fakulty Univerzity Karlovy v Praze a na Katedře asijských studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se kulturními dějinami Číny v 18. století. Je autorkou prací z literatury a dějin Číny (do roku 1998 pod jménem Borotová): *A Confucian Story of the Prodigal Son: Li Lüyuan's Novel „Lantern at the Crossroads“*. Bochum: Brockmeyer, 1991; Seznam vlastních pečeti Čchi Paj-š' ve Sbírkách Národní galerie. In: *O čínském umění a vzdělanosti*. Praha: Česko-čínská společnost, 1994, s. 36–38; Protestantské misie v Číně, *Religio*, roč. 3, 1995, č. 2, s. 155–168; *Čínská figuralistika v 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 1995; O zbloudivším čaji a zpochybných originálech. In: *O kultuře čaje v Číně: Čajová zastavení*. Praha: Česko-čínská společnost, 1997, s. 43–49; Vývoj žánrového malířství v Kuang-tungu v 19. století. In: *O čínské filosofii, literatuře a umění*. Praha: Česko-čínská společnost, 1995, s. 43–50; Chinese Paintings at the Lee Kong Chien Art Museum, Singapore. *Oriental Art*, roč. 63, Winter 1997/1998, č. 4, s. 40–48; Tygr v čínském povědomí. *Informační zpravodaj Česko-čínské společnosti*, roč. 4, 1998, č. 1, s. 1–2; Storytelling in Yangzhou in the Eighteenth Century: Yangzhou huafang lu. In: Børdahl, Vibeke, ed., *The Eternal Storyteller*. Richmond: Curzon Press, 1998, s. 197–209; The Album of Paupers. In: Børdahl, Vibeke, ed., *The Eternal Storyteller*. Richmond: Curzon Press, 1998, s. 45–52; Bulage de dangdai Zhongguohua shouchang [Sbírky moderního čínského malířství v Praze]. *Yishujia*, 280, 1998, č. 9, s. 338–345; *Vývoj správního systému v Číně* (spoluautor Xu Shu'an). Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2000; Čínské komnaty v zámku Trója. *Ateliér*, 2000, č. 20, s. 9; *Současná čínská tušová malba – tradice a experiment*. Praha: Národní galerie v Praze, 2001; Li Dou and Theatre: The Case of an Eighteenth Century Yangzhou Playwright. In: Hansson, Anders – McDougall, Bonnie S. – Weightman, Frances, ed., *Chinese at Play: Festivals, Games and Leisure*. London: Kegan Paul, 2001, s. 109–136; Reminiscences from the Pleasure Boats of Yangzhou: A Book about City. *Acta Universitatis Carolinae – Philologica 1, Orientalia Pragensia*, roč. 14, 2001, s. 127–149; Zlatý věk města Jang-čou (Obrázek literární společnosti). In: *Plynutí času na Dlouhé řece. Sborník statí*. Praha: Česko-čínská společnost, 2002, s. 99–115; Příběh amerických Čiňanů, 1848 až 1906. *Fénix*, roč. 3, 2002, č. 1, s. 10–18; Koncepce města ve staré Číně. In: Syrová, Iljuše, ed., *Z myšlenek a představ Žluté země*. (CD-Rom). Brno: Moravské zemské muzeum v Brně, 2002, s. 109–118; Sakrální stavby v Zakázaném městě v Pekingu. In: *Posvátno*. Praha: Portál, 2003, s. 121–131; Tibetan Temples in the Forbidden City (An Architectural Introduction). *Archiv orientální*, roč. 71, 2003, č. 3, s. 409–432); *Čínská architektura*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003; Forgotten Bridges in Southern Hebei: Dulin qiao and Shan qiao. *Bulletin of Museum of Far Eastern Antiquities*, roč. 75, 2003, s. 220–242; O čchanové malbě. In: Tung-šan, *Paradoxy čchanového mistra*. DharmaGaia, Praha 2004, s. 102 / 115–132; Zlatý obraz posvátného stromu Šála. *Nový Orient*, roč. 60, 2005, č. 2, s. 39–42; *Tabák v čínské společnosti (1600–1900)*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2005; Ignác Sichelbarth, S. I., malíř čínského císaře. *Nový Orient*, roč. 61, 2006, č. 1, s. 53–56; Šňupací lahvičky a šňupání v Číně. *Piktorial keramiky a skla*, 2006, s. 4–7; Tobacco Smoking in Qing China. *Asia Major*, Third series vol. 18, Part One, 2006, s. 225–260; Images of Collectors in Eighteenth Century China. In: Michèle Pirazzoli-t'Serstevens, Anne Kerlan, eds. *Autour des collections d'art en Chine, XVIIIe siècle*. Paris: EPHE, 2007; a jiných. Podílela se na publikacích: *Mistrovská díla asijského umění ze sbírek Národní galerie v Praze*. Praha: Národní galerie v Praze, 1998; *Zkouškový systém na Dálném východě*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2003; *Routledge Encyclopedia of Contemporary Chinese Culture*. London: Routledge, 2004; Josef Kolmaš a Jaroslav Malina. *Čína z antropologické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2005 a dalších. Redigovala výbory čínské literatury: *Ranní jasmín, moderní tchajwanské povídky*. Praha: DharmaGaia, 2001; *Nejkrásnější díla literatury staré Číny*. Praha: Velvyslanectví Čínské lidové republiky v České republice, 2004; *Klenoty čínské literatury*. Praha: Portál, 2006; *Chuť jablek. Moderní tchajwanské povídky*. Praha: Brody a The Museum of Taiwan Literature, 2006; *7x čínská avantgarda*. Olomouc: Česko-čínská společnost, 2006. Z čínské literatury také překládá, kromě příspěvků ve výše uvedených výběrech například: Wang Ceng-čchi, Máslové koláčky. *Nový Orient*, 1993, č. 5, s. 149–152; Wang Ceng-čchi, Svěcení. *Nový Orient*, 1993, č. 6, 7, 8, s. 179–183, 221–222, 253–254; Čchi Paj-š' vypravuje o svém mládí. In: *O čínském umění a vzdělanosti*. Praha: Česko-čínská společnost, 1994, s. 7–17; Buddhův výklad o zkáze dharmy. *Nový Orient*, 1995, č. 1, s. 30–32; Pchu Sung-ling, O geomancii. *Nový Orient*, 2002, č. 10, s. 356–357; Bei Dao, *Noční hlídka*. Praha: Nakladatelství Vlasty Brtníkové a Festival spisovatelů, 2003; Jüan Mej, *O čem Konfucius nehovořil*. Praha: Brody, 2003; Tung-šan, *Paradoxy čchanového mistra*. Praha: DharmaGaia, 2004. Kontakt: Doc. Lucie Olivová, M.A., Ph.D., Lounských 10, 140 00 Praha 4, e-mail: lucieolivová@quick.cz. **Skupnik**, Jaroslav (19. 3. 1962, Karviná), PhDr., Ph.D., kulturní a sociální antropolog; odborný asistent Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1992 absolvoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v oboru etnologie (Mgr.), v roce 1998 ukončil tamtéž postgraduální studium (Dr., roku 1999 PhDr. a Ph.D.). Od roku 1996 je odborným asistentem Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde přednáší kulturní a sociální antropologii, antropologii příbuzenství, problematiku terénního výzkumu a etnografie. Pravidelně přednášel rovněž na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze a na Fakultě humanitních studií Západočeské univerzity v Plzni. Je členem Pracovní skupiny pro otázky spojené s vytvářením Koncepce romské integrace Rady vlády České republiky pro záležitosti romské komunity. Absolvoval studijní a badatelské pobyty v USA (1992–1993 University of Massachusetts, Mount Holyoke College; 1994–1995 Kansas State University) a opakovaně v Polsku a na Slovensku. V letech 1998–1999 prováděl antropologický terénní výzkum v romských osadách na Slovensku. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 7. svazek *Manželství a sexualita z antropologické perspektivy* (2002) a 33. svazek *Kulturní sexuality: Západ a ženská obrázka. Kulturně antropologická perspektiva* (2007). Věnoval se kritice biologizujících modelů lidského chování, zvláště pak v souvislosti s kulturními determinantami příbuzenství, manželství a sexuality (články Geny a metafory. Sexuální role v Západní společnosti – výsledek genetické determinace či metaforického uchopení

reality? *Český lid*, roč. 82, 1995, č. 2, s. 145–160; Příbuzenský výběr a etnografická data. *Český lid*, roč. 85, 1998, č. 3, s. 223–239, Sociobiologie: antropologická perspektiva. *Cargo*, 1999, č. 1, s. 67–69; Bezpředmětné průrvy a kulturní prosakování. *Cargo*, 1999, č. 3–4, s. 232–242; Je nesnadné vysvětlit je jinak: Iracionalita a nepochopení kulturně konstituovaných významů. *Český lid*, roč. 86, 1999, č. 4, s. 303–309), publikuje studie zpracovávající jeho terénní výzkumy v romských osadách (Pohled z druhé strany potoka: Sociopsychologická dynamika marginalizovanosti. In: Scheffel, David – Mušinka, Alexander, ed., *Romská marginalita*. Prešov: Centrum antropologických výzkumov, 2004). Je autorem textů v obrazové publikaci dokumentující život Romů – *Hermanovce* (New York: Trolley, 2003), stál u zrodu časopisu *Cargo* (*Časopis pro kulturní / sociální antropologii*), věnuje se popularizaci kulturní a sociální antropologie (Česká televize, Rádio Svobodná Evropa).

Kontakt: PhDr. Jaroslav Skupnik, Ph.D., Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: jaroslav.skupnik@ff.cuni.cz.

Svoboda, Jiří A. (2. 9. 1953, Praha), profesor PhDr., DrSc., profesor Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, archeolog a paleoetnolog, vedoucí vědecký pracovník Archeologického ústavu Akademie věd České republiky v Brně, vedoucí Střediska pro paleolit a paleoetnologii při Archeologickém ústavu Akademie věd ČR Brno v Dolních Věstonicích, kde pokračuje v práci vynikajících badatelů – Karla Absolona a Bohuslava Klímy. Z uvedeného střediska učinil badatelské pracoviště vyhledávané našimi i zahraničními odborníky. Je učitelem Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty a Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Zabývá se problematikou paleolitu v celé šíři, zejména moravským paleolitem. Navázal na terénní výzkumy svých předchůdců v Dolních Věstonicích, v Předmostí u Přerova, v Petřkovicích u Ostravy a v jeskyních Moravského krasu a Malých Karpat, nové výzkumy otevřel na Stránské skále v Brně a v pískovcových převisích severních Čech. Zúčastnil se paleoantropologických, archeologických a etnoarcheologických expedic a studijních cest v zahraničí, směřovaných především na Přední východ, do severní Asie a severní Afriky. Výsledky těchto výzkumů se promítly ve více než 300 státech, publikovaných u nás i v zahraničí, v několika vědeckých monografiích (Svoboda, Jiří a kolektiv, *Paleolit Moravy a Slezska*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 1994; Svoboda, Jiří – Ložek, Vojen – Vlček, Emanuel, *Hunters between East and West: The Paleolithic of Moravia*. New York – London: Plenum, 1996; Svoboda, Jiří, ed., *Paleolithic in the Middle Danube Region*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 1996; Svoboda, Jiří, ed., *Prehistorické jeskyně*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2002; Svoboda, Jiří, ed., *Mezolit severních Čech*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2003; Svoboda, Jiří – Bar-Yosef, Ofer, ed., *Stránská skála: Origins of the Upper Paleolithic in the Brno Basin, Moravia, Czech Republic*. Cambridge: Harvard University Press, 2003; Svoboda, Jiří – Sedláčková, Lenka, ed., *Gravettian Along the Danube*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2004; Trinkaus, Erik – Svoboda, Jiří, ed., *Early Modern Human Evolution in Central Europe: The People of Dolní Věstonice and Pavlov*. Oxford: Oxford University Press, 2006; monografie lokalit Ondratice, Strán-

ská skála, Dolní Věstonice II, Pavlov I, Předmostí aj.) a vědecko-naučných knihách (*Mistři kamenného dláta*. Praha: Panorama, 1986; Svoboda, Jiří – Dvorský, Pavel, *Archeologové na loveckých stezkách*. Praha: Albatros, 1994; Svoboda, Jiří, *Čas lovců: Dějiny paleolitu, zvláště na Moravě*. Brno: Archeologický ústav Akademie věd České republiky, 1999). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 1. svazek *Paleolit a mezolit: Lovecko-sběračská společnost a její proměny* (2000), 6. svazek *Paleolit a mezolit: Myšlení, symbolismus a umění* (2002), 19. svazek *Paleolit a mezolit: Pohřební rítus* (2003) a 32. svazek *Čas lovců: Aktualizované dějiny paleolitu*.

Kontakt: Prof. PhDr. Jiří A. Svoboda, DrSc., Archeologický ústav AV ČR, Královopolská 147, 612 00 Brno, telefon: 541 514 118; Archeologický ústav AV ČR, Dolní Věstonice 25, 692 01 Mikulov, telefon: 519 517 637, e-mail: svoboda@i-abrno.cz.

Třísková, Hana (4. 6. 1958, Turnov), PhDr., sinoložka; vědecká pracovníce Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. V roce 1981 absolvovala obor vědecké informace a knihovnictví a v roce 1983 obor sinologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, v letech 1983–1985 postgraduálně studovala na Katedře čínského jazyka a literatury Pekingské univerzity. Od roku 1983 působí v Orientálním ústavu Akademie věd České republiky v Praze, od roku 1998 jako vědecká pracovníce. Zabývá se lingvistikou, zvláště pak fonetikou moderní čínštiny a metodami její výuky; čínskou fonetiku též od roku 1997 vyučuje na Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Hlavní publikace: *Česko-čínská konverze*. Praha: Academia, 1990; Třísková, Hana, ed. (1999): *Transkripcce čínštiny*. I. *Sborník statí*; II. *Tabulky a návody*. Praha: Česko-čínská společnost, 1999; Třísková, Hana, ed. (2001): *Tone, Stress and Rhythm in Spoken Chinese*. Journal of Chinese Linguistics, monograph series No. 17. Berkeley: University of California, 2001, 208 s.

Kontakt: PhDr. Hana Třísková, Orientální ústav Akademie věd České republiky, Pod vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, telefon: 266 052 412, e-mail: triskova@orient.cas.cz.

Vachala, Břetislav (27. 7. 1952, Jaroměř), profesor PhDr., CSc., egyptolog; profesor Českého egyptologického ústavu Univerzity Karlovy v Praze a Káhiře. V letech 1970 až 1975 absolvoval egyptologii a arabštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Poté v rámci postgraduálního studia pobýval v letech 1975 až 1976 na Fakultě archeologie Káhirské univerzity. V letech 1979 až 1981 studoval arabštinu na Burgibově ústavu živých jazyků v Tunisu. V roce 1978 získal na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy titul PhDr. (rigorózní práce *Sociální postavení ženy v Egyptě za Staré říše*) a v roce 1988 mu byla na téže fakultě udělena vědecká hodnost kandidáta věd o umění (disertační práce *Fragmenty reliéfů z Ptahšepesovy mastaby v Abúsíru*). V letech 1976 až 1992 působil a od roku 1998 dosud je opět činný v Českém (dříve Československém) egyptologickém ústavu Univerzity Karlovy v Praze a Káhiře (v letech 2000–2005 byl jeho ředitelem). Pravidelně se účastní archeologických a epigrafických výprav do Abúsíru, pyramidového pohřebiště 5. dynastie, podílí se na výuce oboru egyptologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a rozsáhle se věnuje odborné i popularizační

publikační činnosti. V letech 1993 až 1997 působil jako první velvyslanec České republiky v Egyptské arabské republice a Súdánské republice. V odborné činnosti se zaměřuje především na egyptské dějiny, filologii a literaturu. Publikuje vybrané epigrafické a ikonografické materiály z 3. tisíciletí př. n. l. objevené při českých archeologických výzkumech v Abúsíru. Zpracovává staroegyptské památky z českých sbírek a muzeí. Zvláštní pozornost věnuje překládání a vydávání staroegyptských literárních děl. Je autorem monografií, vědeckých studií v zahraničních egyptologických periodikách, encyklopedických hesel, učebních textů a vědecko-naučných článků. Rozsáhle recenzuje odbornou literaturu v českých a zahraničních časopisech (*Archiv orientální, Bibliotheca Orientalis*). Výsledky egyptologického bádání ze svých četných cest po Egyptě a Předním východě popularizuje formou rozhlasových a televizních pořadů, přednášek pro veřejnost a rozhovorů pro české i egyptské listy a časopisy. Je dopisujícím členem Německého archeologického ústavu (Berlín) a členem České orientalistické společnosti a mezinárodních organizací International Association of Egyptologists (Oxford, Berlín), International Society for Nubian Studies (Den Haag) a National Geographic Society (Washington). Od roku 1999 je předsedou Sdružení přátel Egypta v České republice. Jeho zásluhy o rozvoj egyptologického bádání byly oceněny v roce 1995 udělením medaile Alexandrijské archeologické společnosti. Vydané monografie: *Dávné písně lásky: Milostná lyrika starého Egypta* (1982, společně s Michalem Černíkem), *77 zajímavostí ze starého Egypta* (1989), *Moudrost starého Egypta* (1992), *Pověsti a legendy faraónského Egypta* (1994), *Mír na Nilu: První mírová smlouva a její pozadí* (1997), *Ilustrovaná encyklopedie starého Egypta* (1997, společně s Miroslavem Vernerem a Ladislavem Barešem); *Nejstarší literární texty v nekrálovských hrobkách egyptské Staré říše* (2000) *Starí Egypťané* (2001), *Mastaba: Objevování a rekonstrukce staroegyptské hrobky* (2002, společně s Michaelem Balíkem a Karlem Mackem), *Guide des sites d'Abousir* (2002), *Egypt* (2003), *Milostné písně starého Egypta* (2003), *Die Relieffragmente aus der Mastaba des Ptahschepses in Abusir* (2004). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 27. svazek *Abúsir: Staroegyptské královské pohřebiště* (2006).

Kontakt: Prof. PhDr. Břetislav Vachala, CSc., Český egyptologický ústav Univerzity Karlovy v Praze a Káhiře, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: bretislav.vachala@ff.cuni.cz.

Vančata, Václav (22. 6. 1952, Praha), docent RNDr. CSc., evoluční antropolog, paleoantropolog a primatolog; vedoucí Oddělení antropologie Katedry biologie a ekologické výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1975 absolvoval obor fyzická antropologie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1982 se stal kandidátem věd v oboru evoluční biologie v Laboratoři evoluční biologie Československé akademie věd, kde pak pracoval až do roku 1993 jako samostatný vědecký pracovník a vedoucí Oddělení evoluční antropologie. Po dvouletém studijním pobytu v primatologickém centru Ústavu pro farmacii a biochemii, kde se jako koordinátor grantového projektu zabýval ontogenetickým vývojem a růstem makaků rhesus, se v roce 1995 stal odborným asistentem a vedoucím Oddělení antropologie Katedry biologie a ekologické výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a v roce 1998 pak docen-

tem antropologie. Ve své badatelské práci se zabýval vznikem a evolucí bipedie, evolucí postkranialního skeletu hominidů, fylogenezí vyšších primátů, hominizačním procesem a ontogenézí lokomoce a chování vyšších primátů, zvláště makaků, pavianů a lidoopů. V poslední době se věnuje zejména otázkám evoluce člověka v mladém paleolitu a v době přechodu od paleolitu do neolitu, otázkám velikosti a tvaru těla v evoluci hominidů a v neposlední řadě také problematice ontogenetických a růstových procesů makaků, šimpanzů a orangutanů. Publikoval přes 120 původních vědeckých prací (z větší části v mezinárodních vědeckých časopisech a zahraničních sbornících) a více než 100 abstraktů, recenzí, prací popularizačních a zpráv. Je autorem dvou monografií (*Primatologie*, díl 1. – *Evoluce, ekologie a chování primátů – Prosimii a Platyrrhina*, *Primatologie*, díl 2. – *Catarrhina – opice a lidoopi*) a dále jedné učebnice v elektronické podobě (*Evoluční antropologie a paleoantropologie*). Je také spolueditorem čtyř sborníků a členem redakční rady časopisů *Anthropologie a Variability and Evolution*. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal (s Marinou Vančatovou) 10. svazek *Sexualita primátů* (2002) a 13. svazek *Paleoantropologie – přehled fylogeneze člověka a jeho předků* (2003). Pravidelně spolupracuje s redakcí *Věda Lidových novin*, kde se vyjadřuje k různým otázkám z oborů evoluční antropologie, paleoantropologie a primatologie. Navštívil řadu badatelských zahraničních pracovišť ve Francii, v Itálii, Izraeli, Jižní Africe, Německu, Polsku, Rusku, Řecku, USA a ve Velké Británii. Rozsáhlá je i jeho činnost pedagogická: vedle Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze působí také jako externí pedagog na katedrách antropologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Jako hostující profesor přednášel na Univerzitě v Durhamu ve Velké Británii, Univerzitě ve Florencii a Univerzitě v Bari v Itálii, Demokritově univerzitě v Komotini v Řecku a na Univerzitě Adama Mickiewicze v Poznani. Absolvoval řadu zvaných přednášek, zejména v Německu, Polsku a ve Velké Británii.

Kontakt: Doc. RNDr. Václav Vančata, CSc., Oddělení antropologie Katedry biologie a ekologické výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1, e-mail: Vaclav.Vancata@pedf.cuni.cz; Vaclav.Vancata@seznam.cz.

Vančatová, Marina (15. 8. 1958, Perm, Rusko), Mgr., primatoložka a etoložka; odborná asistentka Katedry obecné antropologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, vedoucí certifikovaného programu Humánní etologie FHS UK a vedoucí Laboratoře mezidruhové komunikace FHS UK. V roce 1980 absolvovala obor zoologie – etologie na Permské státní univerzitě v Permu. Dva roky pracovala jako odborná pracovníce v primatologickém centru Ústavu pro experimentální medicínu a terapii Ruské akademie lékařských věd v Suchumi. V roce 1982 se přestěhovala do České republiky a pracovala jako vědecká pracovníce nejprve v Laboratoři evoluční biologie a posléze ve Fyziologickém ústavu Československé akademie věd. Po šestiletém studijním pobytu v primatologickém centru Ústavu pro farmacii a biochemii, kde se zabývala chováním, reprodukcí a ontogenetickým vývojem a růstem makaků rhesus, působila jako vědecká pracovníce Katedry biologie Pedagogické fakulty Univerzi-

ty Karlovy v Praze. V roce 2001 se stala odbornou asistentkou a vedoucí certifikovaného programu humánní etologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. V badatelské práci se zabývala nástrojovým chováním vyšších primátů, zejména pak lidoopů, chováním a reprodukcí primátů, ontogenetickým vývojem chování vyšších primátů, zvláště šimpanzů, goril, orangutanů, makaků, kočkodanů a paviánů. V současnosti se zaměřuje zvláště na problematiku ontogeneze chování šimpanzů, orangutanů a makaků, ontogeneze a růstu šimpanzů a orangutanů a kresebných aktivit lidoopů. Publikovala více než 60 původních vědeckých prací (z větší části v mezinárodních vědeckých časopisech a zahraničních sbornících) a desítky abstraktů, recenzí, prací popularizačních a zpráv. Je také spolueditorkou jednoho sborníku a několik let byla členkou ediční rady časopisu *Folia Primatologica*. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsala (s Václavem Vančatou) 10. svazek *Sexualita primátů* (2002). Od roku 1993 je členkou výboru Evropské primatologické federace při Evropské unii, kde také pracuje jako expertka na chov primátů v zajetí. Pravidelně spolupracuje s médii, například s oddělením Věda *Lidových novin* a s Českou televizí. Soustavně popularizuje například výzkum kresebných aktivit lidoopů. Absolvovala četné badatelské stáže na zahraničních pracovištích ve Francii, v Indii, Indonésii, Itálii, Japonsku, Německu, Polsku, Rusku, USA, na Madagaskaru a ve Velké Británii a řadu zvaných přednášek zejména v Německu, Rusku a USA.

Kontakt: Mgr. Marina Vančatová, Katedra obecné antropologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, U Kříže 8, 158 00 Praha 5, e-mail: Marina.Vancatova@seznam.cz.

Vrhel, František (28. 5. 1943, Klatovy), docent PhDr., CSc., etnolog, překladatel; ředitel Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1967 absolvoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze obor románská filologie. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy pracuje od roku 1968 jako odborný asistent (1968–1978), vědecký pracovník (1978–1987) a docent (od roku 1987). V roce 1989 se stal ředitelem Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a proděkanem pro zahraniční styky na této fakultě. V roce 1994 byl zvolen děkanem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a v roce 1997 opakovaně na druhé funkční období. Odborně se zabývá ibero-americkou literaturou, světovou literární teorií, hermeneutikou a postmoderní antropologií. O těchto tématech publikoval mnoho studií v našich a zahraničních odborných periodikách: *Archivum Orientale*, *Český lid*, *Ibero-Americana Pragensia* aj. Vydal několik skript a učebních textů: *Texty nativní Iberoameriky I: Předkolumbovské literatury* (1978, s Oldřichem Kašparem), *Texty nativní Iberoameriky III: Folklor Mezoameriky* (1984,

s Oldřichem Kašparem) aj. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 4. svazek *Antropologie sexuality: Sociokulturní hledisko* (2002) a 14. svazek *Předkolumbovské literatury: Témata, problémy, dějiny* (2003). Absolvoval četné badatelské a přednáškové pobyty ve Francii, na Kubě, v Izraeli, Mexiku, Peru, Španělsku, USA aj. Věnuje se též překladatelské a editorské činnosti: Jorge Luis Borges, Adolfo Bioy Casares, Friedrich Katz.

Kontakt: Doc. PhDr. František Vrhel, CSc., Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: vrhel@ff.cuni.cz.

Zvěřina, Jaroslav (18. 12. 1942, Třebíč), docent MUDr., CSc., sexuolog a politik; docent a přednosta Sexuologického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. V roce 1965 absolvoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Hradci Králové. V letech 1965–1969 působil jako sekundární lékař v Psychiatrické léčebně v Havlíčkově Brodě, v letech 1969–1977 jako odborný lékař-psychiater v Táboře. V roce 1977 se stal vědeckým pracovníkem Sexuologického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Od roku 1989 je docentem sexuologie a přednostou Sexuologického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Publikoval více než 120 odborných prací, řadu z nich v zahraničí, přispěl do několika monografií, skript a sborníků. Je autorem učebních textů a monografií: *Lékařská sexuologie* (Praha: H+H, 1992), *Lékařská sexuologie* (Praha: Schering AG, 1994), *O politice a sexualitě* (Praha: Medea, 1996), *Sexuologie (nejen) pro lékaře* (Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2003). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal (spolu s Jaroslavem Malinou) 5. svazek *Sexuologie pro antropology* (2002). Je předsedou Sexuologické společnosti ČLS (od 1990) a prezidentem Společnosti pro plánování rodiny a sexuální výchovu, členem mezinárodní International Academy of Sex Research, Deutsche Gesellschaft für Sexualwissenschaft, čestným členem Polské sexuologické společnosti a držitelem Pamětní medaile Univerzity Karlovy v Praze. Od listopadu 1989 se angažuje politicky. Za Občanskou demokratickou stranu byl v roce 1992 zvolen do Sněmovny národů Federálního shromáždění ČSFR, v letech 1996–2004 byl poslancem Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, ve volebním období od roku 1998 zastával funkci předsedy Výboru pro evropskou integraci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, od roku 2004 je poslancem Evropského parlamentu.

Kontakt: Doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc., Sexuologický ústav 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice, Apolinářská 4, 128 08 Praha 2, e-mail: jzverina@europarl.eu.int; internet: www.zverina.cz.

PRAMENY A AUTOŘI FOTOGRAFIÍ A ILUSTRACÍ

(Číslo před lomítkem je číslem kapitoly, číslo za lomítkem je číslem ilustrace v dané kapitole, s. značí stranu.)

- Archiv Nadace Universitas (Brno), 3/1–13, 11/1–5, 16/18–19, 16/23–26, 16/28, 16/32.
Armutidisová, Irena (fotografie), s. 4, s. 1077, s. 1095.
Baňka, Pavel (fotografie), s. 1148.
Bartoš, Michal (fotografie), s. 1084.
British Library (Londýn, Anglie), 16/31.
Filipský, Jan (archiv), 12/1–60, 12/62–65.
Havlová, Jitka (fotografie), s. 1072.
Hruška, Blahoslav (archiv), 8/1–28.
Kandert, Josef (archiv), 7/1–23.
Kašpar, Oldřich (archiv), 17/1–43.
Kolmaš, Josef (archiv), 14/1–24.
Králík, Miroslav (archiv), 2/1–20.
Krásenská, Eva, 12/61.
Křikavová, Adéla (archiv), 10/1–27.
Kyoto National Museum (Kjóto, Japonsko), 16/1–2.
Lomová, Olga (archiv), 13/12, 13/98–120.
Löwensteinová, Miriam (archiv), 15/1–38.
Malina, Jaroslav (archiv), 6/4, 6/41–63, 13/1–11, 13/13–21, 13/32, 13/38–61, 13/63, 13/66–71.
Maršálek, Jakub, 13/22–31, 13/33.
Mita Arts Gallery (Tokio, Japonsko), 16/8.
Mořkovský, Tomáš (fotografie), 4/7, s. 1089, s. 1102–1103, s. 1107–1108, s. 1114, s. 1117, s. 1120, s. 1124, s. 1128, s. 1146, s. 1169.
Museum of Fine Arts (Boston, USA), 16/7.
Národní galerie v Praze, 13/62, 13/64–65, 13/72–91, 16/3–6, 16/9–17, 16/20–22, 16/27, 16/29–30, 16/33–36.
Neubert, Karel (fotografie), s. 1152.
Oliverius, Jaroslav (archiv), 11/6–23.
Olivová, Lucie (archiv), 13/34–37, 13/92–97.
Plíhal, Radek, s. 1087–1088.
Skupnik, Jaroslav (archiv), 5/1–11.
Svoboda, Jiří, 6/1–3, 6/5–40.
Vachala, Břetislav, 9/1–2, 9/6, 9/12, 9/17–18, 9/21, 9/32, 9/34, 9/36, 9/44–45, 9/51–53.
Vančata, Václav (archiv), 1/1–44.
Voděra, Kamil (fotografie), 9/3–4, 9/43.
Vrhel, František (archiv), 4/1–6.
Zemina, Milan (fotografie), 9/5, 9/7–11, 9/13–16, 9/19–20, 9/22–31, 9/33, 9/35, 9/37–42, 9/46–50, 9/54–61.

PODĚKOVÁNÍ

První svazek trilogie *Kruh prstenu*:

Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy

je výsledkem spolupráce s mnoha odborníky z akademických institucí,

s malíři a sochaři, grafiky, typografy a fotografy.

Jejich jména jsou uvedena v tiráži a na příslušných místech knihy.

Rád však zde doplním jméno Josefa Zemana, kolegy z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, jenž byl u vzniku projektu Kruhu prstenu a významně se podílel na několika „preprintech“,

Jaroslav Malina

SUMMARY

The Circle of the Ring: The World History of Sexuality, Eroticism and Love from the Beginnings up to the Present Day in Real Life, Belle-Lettres, Visual Art and in the Works of Czech Painters and Sculptors Inspired by the Content of this Book

Jaroslav Malina and co-authors

The Project *The Circle of the Ring: The World History of Sexuality, Eroticism and Love from the Beginnings up to the Present Day in Real Life, Belle-Lettres, Visual Art and in the Works of Czech Painters and Sculptors Inspired by the Content of this Book* arose at the beginning of the 1990s. It presents the formation of the representative publication in three volumes and a collection of erotica of Czech painters and sculptors.

The publication consists of the following three volumes:

The Circle of the Ring, 1: "The Whole World" except the Euro-American Civilisation;

The Circle of the Ring, 2: The Euro-American Civilisation;

The Circle of the Ring, 3: The Czech World.

The mentioned publication in three volumes presents the treatise of the development of human sexuality, eroticism, love and marriage in biological, general anthropological and cultural and historical contexts together with the presentation of the most interesting works of literature and fine art of the past and the reproductions of the pictures and sculptures made by about seventy Czech painters and sculptors inspired by the content of the single volumes at the end of the 20th and at the beginning of the 21st centuries.

The Czech originals may become the basis for the Gallery and Museum of Sexuality, Eroticism and Love in Brno; they will, however, together with the book "travel" from one museum, gallery and exhibition hall to another.

The author of the subject matter and of the whole project is Jaroslav Malina, co-authors of the whole publication in three volumes are Marie Dohnalová, Jan Filipický, Helena Honcoopová, Blahoslav Hruška, Josef Kandert, Oldřich Kašpar, Josef Kolmaš, Miroslav Králík, Adéla Křikavová, Olga Lomová, Miriam Löwensteinová, Klára Macúchová, Giuseppe Maiello, Jakub Maršálek, Jaroslav Oliverius, Lucie Olivová, Alena Opletalová, Marie Pardyová, Jiří Pavelka, Lydia Petráňová, Ivo Pospíšil, Jaroslav Skupník, Jiří A. Svoboda, Miloš Štědroň, Hana Třísková, Břetislav Vachala, Václav Vančata, Marina Vančatová, František Vrhel and Jaroslav Zvěřina, i. e. specialists in American studies, anthropologists, arabists, archaeologists, egyptologists, ethnologists, historians, experts in Indian, Japanese and Korean studies, literary historians, sexologists, sinologists, specialists in Sumerian and Tibetan studies and other experts who – thanks to their erudition – show the reader round history, culture and ethics of the relations between man and woman of "their world" and select literary and visual illustrations so that – regardless of the necessary limited number and range – the specific features of single cultural and historical areas of our planet in their evolution from primeval age and antiquity up to the modern times became most apparent.

The book appears in the framework of the "Edition Scientia" initiated by the Universitas Foundation in Brno.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Kreis des Fingerringes: Weltgeschichte der Sexualität, Erotik und Liebe von den Anfängen bis zur Gegenwart – dargestellt im realen Leben, in der Belletristik, der Bildenden Kunst und in Kunstwerken vom Inhalt des vorliegenden Buches inspirierter tschechischer Maler und Bildhauer

Jaroslav Malina und Kollektiv

Mit dem Projekt *Der Kreis des Fingerringes: Weltgeschichte der Sexualität, Erotik und Liebe von den Anfängen bis zur Gegenwart – dargestellt im realen Leben, in der Belletristik, der Bildenden Kunst und in Kunstwerken vom Inhalt des vorliegenden Buches inspirierter tschechischer Maler und Bildhauer*, das Anfang der neunziger Jahre des vorigen Jahrhunderts entstand, wurde eine repräsentative dreibändige Publikation samt einer Sammlung von Erotika tschechischer Maler und Bildhauer gestaltet.

Die genannte Trilogie besteht aus folgenden Bänden:

Der Kreis des Fingerringes, 1: „Die ganze Welt“ außer der euroamerikanischen Zivilisation;

Der Kreis des Fingerringes, 2: Euroamerikanische Zivilisation;

Der Kreis des Fingerringes, 3: Tschechische Welt.

In der Trilogie wird die Entwicklung der menschlichen Sexualität, Erotik, Liebe und der Ehe im Rahmen biologischer, allgemein anthropologischer und kulturell-historischer Zusammenhänge behandelt und gemeinsam mit interessantesten literarischen und künstlerischen Werken der Vergangenheit sowie Reproduktionen von zeitgenössischen Gemälden, Zeichnungen und Plastiken präsentiert, die gegen Ende des 20. und Anfang des 21. Jahrhunderts von rund sieben Dutzenden vom Inhalt einzelner Bände inspirierter tschechischer Maler und Bildhauer geschaffen wurden. Die Originale der tschechischen Kunstwerke dürften den Grundstock einer zukünftigen Galerie des Museums für Sexualität, Erotik und Liebe bilden, die in Brünn errichtet werden soll, mit dem Buch gemeinsam werden sie jedoch als Wanderausstellung durch Museen, Galerien und Ausstellungsräume „ziehen“.

Der Autor der Konzeption und des gesamten Projekts ist Jaroslav Malina, die Mitverfasser sind Marie Dohnalová, Jan Filipický, Helena Honcoopová, Blahoslav Hruška, Josef Kandert, Oldřich Kašpar, Josef Kolmaš, Miroslav Králík, Adéla Křikavová, Olga Lomová, Miriam Löwensteinová, Klára Macúchová, Giuseppe Maiello, Jakub Maršálek, Jaroslav Oliverius, Lucie Olivová, Alena Opletalová, Marie Pardyová, Jiří Pavelka, Lydia Petráňová, Ivo Pospíšil, Jaroslav Skupnik, Jiří A. Svoboda, Miloš Štědroň, Hana Tříšková, Břetislav Vachala, Václav Vančata, Marina Vančatová, František Vrhel und Jaroslav Zvěřina, das heißt Amerikanisten, Anthropologen, Arabisten, Archäologen, Ägyptologen, Ethnologen, Historiker, Indologen, Japanologen, Koreanisten, Literaturhistoriker, Sexuologen, Sinologen, Sumerologen, Tibetologen und weitere Spezialisten, die dank ihrer Erudition den Leser durch Geschichte, Kultur und Ethik der Beziehungen zwischen Mann und Frau innerhalb „ihrer“ Welt führend begleiten, wobei sie die literarischen und künstlerischen Beispiele so geeignet wählen, dass die Spezifika einzelner kulturhistorischer Gebiete unseres Planeten in ihrer Entwicklung seit den Urzeiten bis in die moderne Zeit trotz einer notwendigen Limitierung in Anzahl und Umfang der vorgestellten Werke deutlich werden.

Hiermit ist ein einheitliches und allem Anschein nach auch einzigartiges Werk entstanden.

Die dreibändige Publikation erscheint in der Reihe „Edice Scientia“, die von der Stiftung Universitas in Brünn gegründet wurde.

RÉSUMÉ

L'anneau d'une bague: L'histoire mondiale de la sexualité, de l'érotisme et de l'amour dès le début jusqu'à nos jours dans la vie réelle, dans les belles lettres, les arts plastiques des artistes tchèques inspirés par le contenu de ce livre

Jaroslav Malina et collaborateurs

Le projet *L'anneau d'une bague: L'histoire mondiale de la sexualité, de l'érotisme et de l'amour dès le début jusqu'à nos jours dans la vie réelle, dans les belles lettres, les arts plastiques des artistes tchèques inspirés par le contenu de ce livre* est né au début des années 90 du siècle dernier. Il contient un livre représentatif en trois volumes et une collection d'œuvres érotiques de peintres et sculpteurs tchèques.

Les volumes s'intitulent ainsi:

L'anneau d'une bague 1: „Le monde entier“ excepté la civilisation euraméricaine;

L'anneau d'une bague 2: La civilisation euraméricaine;

L'anneau d'une bague 3: Le monde tchèque.

Le projet présenté apporte un traité sur l'évolution de la sexualité, de l'érotisme de l'homme, sur l'amour et le mariage dans le contexte biologique, anthropologique, culturel et historique, accompagné de présentation des œuvres littéraires et plastiques les plus intéressantes du passé. Les 20e et 21e siècles sont représentés par les travaux de 70 peintres et sculpteurs tchèques qui se sont inspirés par le contenu de 3 volumes. Ces œuvres deviendront peut-être les fondements du Musée et de la galerie de la sexualité, de l'érotisme et de l'amour à Brno. Au départ elles vont „voyager“, accompagnées de livre, dans des musées et des galeries.

C'est Jaroslav Malina qui est l'auteur du projet et parmi ses collaborateurs il faut nommer Marie Doňhalová, Jan Filipický, Helena Honcoopová, Blahoslav Hruška, Josef Kandert, Oldřich Kašpar, Josef Kolmaš, Miroslav Králík, Adéla Křikavová, Olga Lomová, Miriam Löwensteinová, Klára Macúchová, Giuseppe Maiello, Jakub Maršálek, Jaroslav Oliverius, Lucie Olivová, Alena Opletalová, Marie Pardyová, Jiří Pavelka, Lydia Petráňová, Ivo Pospíšil, Jaroslav Skupnik, Jiří A. Svoboda, Miloš Štědroň, Hana Třísková, Břetislav Vachala, Václav Vančata, Marina Vančatová, František Vrhel et Jaroslav Zvěřina, donc des américanistes, anthropologues, arabistes, archéologues, égyptologues, ethnologues, historiens, indologues, japonisants, spécialistes en civilisation coréenne, historiens littéraires, sexologues, sinologues, sumerologues, tibétologues et d'autres spécialistes qui grâce à leur érudition accompagnent le lecteur à travers l'histoire, la culture et l'éthique des relations de l'homme et de la femme de „leur partie du monde“. Les extraits littéraires et les ouvrages plastiques sont choisis de la manière pour que les spécificités historiques et culturelles de chaque aire apparaissent dans leur évolution dès la préhistoire jusqu'à l'âge moderne.

L'œuvre ainsi née est intégrale, et apparemment unique.

La publication est éditée dans le cadre de la collection „Edice Scientia“ créée par la Fondation Universitas à Brno.